

Kişisel verilerin reklam amaçlı işlenmesinde hukuka uygunluk sebepleri

Salih Polater

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Hukuk Bilimleri Anabilim Dalı, Erzincan, Türkiye, spolater@erzincan.edu.tr

ORCID: orcid.org/0000-0001-5272-5079

ÖZ

Kişisel verilerin devletler tarafından merkezi veri tabanlarında birleştirilmesi ve devletin ölçüsüz bir şekilde kişilerin özel yaşamlarına müdahale etmesi, kişisel verilerin korunmasına ilişkin yapılan yasal düzenlemelerin öncelikli sebebinin oluşturur. Kişisel veriler, gelişen internet teknolojileri sonucu, ticari işletmeler tarafından da yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Ticari işletmelerin kişisel verileri kullanma amaçlarından biri, tüketicilerin davranışlarını gözlemleyerek kişiye özel reklamlar sunabilmektir. Kişiye özel reklam gönderme uygulaması ile birlikte kişisel verilerin işlenmesine dayalı yeni iş modelleri yaygınlaşmıştır. Bu iş modellerine sahip işletmeler, sundukları hizmetler karşılığında belirli bir ücret değil, kullanıcılarının kişisel verilerini talep etmektedirler. Daha sonra bu işletmeler, elde ettikleri kişisel verileri anlamlı veriler haline getirerek reklam amaçlı kullanmaktadırlar. Kişisel verilerin reklam amaçlı işlenmesi, kişisel verilerin korunması hukuku alanında birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Bu çalışmada kişisel verilerin reklam amaçlı işlenebilmesi hakkında doktrinde ve yargı kararlarında tartışmalı olan hukuka uygunluk sebeplerinden “rıza”, “sözleşmenin kurulması veya ifası için gereklilik” ve “veri sorumlusunun meşru menfaatlerinin korunması” hakkındaki şartlar Türk ve Avrupa Birliği hukuku karşılaştırılarak incelenmiştir. Sonuç olarak kişisel verilerin reklam amaçlı işlenmesi konusunda Türk hukuku bakımından “rıza” şartının önemli bir rol oynamasına karşın, Avrupa Birliği hukukunun “veri sorumlusunun meşru menfaatlerinin korunmasının gerekliliğine” ilişkin getirmiş olduğu esnek düzenleme dolayısıyla söz konusu bu hukuka uygunluk sebebinin de büyük bir öneme arz ettiği anlaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kişisel Verilerin Korunması, Hukuka Uygunluk Sebepleri, Reklam

Grounds of justification in processing personal data for advertising purposes

ABSTRACT

The primary reason for legal arrangements for the protection of personal data is that governments gather personal data into central databases and interfere in the private lives of individuals. Personal data has been intensively used by commercial enterprises as a result of developing internet technologies. One of the objectives of commercial enterprises in using personal data is to provide consumers with tailored advertising by observing their behavior. A new business model has emerged based on the processing of personal data thanks to the personalized ad delivery application. Commercial enterprises using this business model demand the personal data of their users, not a specific fee for the services they offer. Then, these companies use the personal data which they obtain to make meaningful data and use them for advertising purposes. The processing of personal data for advertising purposes has brought many debates in the field of data protection law. In this study, the conditions of “consent in processing personal data for advertising purposes” which refers to one of the Grounds of Justification that is controversial in the doctrine and judicial decisions, “necessity for the performance of a contract” and “necessity for the purposes of the legitimate interests of the controller” were examined by comparing Turkish and European Union law. As a result, it is understood that while the “consent” requirement in Turkish law plays an important role in the processing of personal data for advertising purposes, “necessity for the purposes of the legitimate interests of the controller” which is one of the Grounds of Justification is also of great importance in European Union law.

Keywords: Data Protection Law, Grounds of Justification, Advertisement

Atf Gösterme

Polater, S., (2019). Kişisel verilerin reklam amaçlı işlenmesinde hukuka uygunluk sebepleri, *Kişisel Verileri Koruma Dergisi*. 1(1), 1-20.

GİRİŞ

Kişisel verilerin devletler tarafından merkezi veri tabanlarında birleştirilmesi ve devletin ölçsüz bir şekilde kişilerin özel yaşamlarına müdahale etmesi, kişisel verilerin korunmasına ilişkin yapılan yasal düzenlemelerin öncelikli sebebinin oluşturur. Devletin elindeki merkezi ve geniş kapsamlı bu veri bankaları, özellikle özel yaşamın gizliliği ve bireysel özerklikler eksininde tartışılmaya başlanmış ve sonuç olarak kişisel verilerin korunması alanında yasal düzenlemelerin yapılması ihtiyacı doğmuştur (Şimşek, 2008; Pohle, 2017; Küzeci, 2018).

Kişisel verilerin korunması alanında yapılan yasal düzenlemeler, internet ve buna bağlı olarak bilgi ve gözetim teknolojilerindeki hızlı gelişim sebebi ile birçok kez değişikliğe uğramıştır. Zira önceden sadece ilgili kişilerden direkt olarak ve otomatik olmayan yollarla elde edilen bilgilerle kişiler hakkında belirli bir ölçüde bilgi edinilebilirken; internet sayesinde çok sayıda veri kaynağından verinin toplanması ve bunların otomatik yöntemlerle işlenmesi mümkün hale gelmiştir. Bu ise kişilerin sosyal yaşamlarından, sağlık durumlarına, politik görüşlerine kadar birçok konuda analizin yapılabilmesini mümkün kılmıştır (Bodenschatz, 2010; Pohle, 2017; Küzeci, 2018; Dülger, 2019).

Kişisel veriler, gelişen internet teknolojileri sonucu, ticari işletmeler tarafından da yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Ticari işletmelerin kişisel verileri kullanma amaçlarından biri, tüketicilerin davranışlarını özellikle internet ortamında gözlemleyerek kişiye özel reklamlar sunabilmektir. Kişiyeye özel reklam gönderme uygulaması ile birlikte kişisel verilerin işlenmesine dayalı yeni iş modelleri yaygınlaşmıştır. Bu iş modellerine sahip işletmeler, sundukları hizmetler karşılığında belirli bir ücret değil, kullanıcılarının kişisel verilerini talep etmektedirler. Daha sonra bu işletmeler, elde ettikleri kişisel verileri anlamlı veriler haline getirerek reklam amaçlı kullanmaktadırlar (Ayrıntılı bilgi için bkz. Keser Berber, 2014). Söz konusu bu işletmelerin sundukları hizmetleri kullanan kişiler, “üreten-tüketiciler” (prosumer) şeklinde nitelendirilmektedirler. Zira bu kişiler, kendilerine sunulan hizmetleri kullandıkları için hem tüketici, hem de kişisel verilerini paylaştıkları için bu işletmelerin sundukları hizmetin hammaddesini oluşturan verinin de üreticisi sıfatına sahip olmaktadır (Fuchs, 2010; Karlıdağ, 2013). Söz konusu işletmelerin olabildiğince fazla kullanıcının kişisel verisini elde etmeleri, bu verileri mümkün olan en fazla çeşitte işlemeleri ve analizlerini yapmaları, ticari faaliyetlerini devam ettirebilmek ve kazançlarını artırmak açısından bir gerekliliktir. Buna karşın bu hizmetlerden faydalanan kişiler ise kişisel verilerinin ve mahremiyetlerinin azami ölçüde korunmasını istemektedirler. Bu da her iki tarafın menfaatlerinin çatışmasına sebep olmaktadır (Karlıdağ, 2013).

Kişisel verilerin reklam amaçlı işlenmesi, kişisel verilerin korunması hukuku alanında birçok tartışmayı beraberinde getirmektedir. Bu tartışmalarda özellikle öne çıkan konulardan biri, ilgili kişilerin kişisel verilerinin işlenmesine ilişkin vermiş oldukları rızanın geçerli sayılıp sayılmayacağı sorunudur. Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü (GVKT) m. 6/1-a’ya ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) m. 5/1’e göre, kişisel verilerin işlenebilmesi için ilgili kişinin rızası (KVKK bakımından “açık rızası”) gereklidir. Ancak ilgili kişiler, kişisel verilerinin işlenmesine yönelik kabul ettikleri sözleşme hükümlerini okumamakta, okusalar dahi sözleşme metninin uzunluğu ve teknik bir dil ile yazılması sebebi ile anlayamamakta yahut bu metinleri anlasalar dahi söz konusu hizmetlerden istifade edebilmek için kişisel verilerinin işlenmesine ilişkin şartları kabul etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu durum, kişisel verilerin reklam amaçlı işlenmesine yönelik yapılacak rıza açıklamasının hangi şartlar altında geçerli sayılacağı sorusunu beraberinde getirmektedir. Bu sebeple bu çalışma kapsamında ilk olarak kişisel verilerin reklam amaçlı işlenebilmesine yönelik yapılacak rıza açıklamasının geçerlilik şartları incelenecektir.

KVK m. 5, 6'da ve GVKT m. 6-9'da rıza dışındaki diğer hukuka uygunluk sebepleri de hükme bağlanmıştır. Bu sebeple kişisel veriler, gerekli şartların varlığı halinde ilgili kişinin rızası olmasa da reklam amaçlı işlenebilecektir. Bu kapsamda özellikle ön plana çıkan ve tartışmalara sebep olan hukuka uygunluk halleri KVK m. 5/2-c'de ve GVKT m. 6/1-b'de öngörülen kişisel verilerin işlenmesinin sözleşmenin kurulması ve ifası için gerekli olması ve KVK m. 5/2-f'de ve GVKT m. 6/1-f'de öngörülen kişisel verilerin işlenmesinin veri sorumlusunun meşru menfaatleri için gerekli veya zorunlu olması halleridir. Zira kişisel verilerin hangi şartların varlığı halinde söz konusu bu hukuka uygunluk sebeplerine dayanılarak reklam amaçlı işlenebileceğine ilişkin doktrinde görüş birliği ve yerleşmiş bir içtihat yoktur. Bu sebeple bu çalışma kapsamında cevabı aranacak bir diğer soru: GVKT m. 6/b, f'de ve KVK m. 5/c, f'de öngörülen hukuka uygunluk sebeplerine göre kişisel verilerin reklam amaçlı işlenebilmesi için gerekli şartların neler olduğudur?

Bu sorular hem Türk hukukundaki düzenlemeler hem de Avrupa Birliği (AB) hukuku dikkate alınmak suretiyle cevaplandırılmaya çalışılacaktır. AB hukukunun dikkate alınmasının sebeplerinden ilki KVK'nın 95/46/EC sayılı Yönergesi esas alınarak hazırlanmış olmasıdır. İkincisi ise 14.04.2016 tarihinde Avrupa Parlamentosu tarafından kabul edilen 2016/679 sayılı "Gerçek Kişilerin Kişisel Verilerinin Korunması, Bu Tür Verilerin Serbest Dolaşımı ve 95/46/EC Sayılı Yönerge'nin Kaldırılmasına İlişkin 27.04.2016 tarihli Tüzük"ün (GVKT) uygulama alanının sadece Avrupa Birliği ile sınırlı olmaması, aynı zamanda AB vatandaşlarına mal ve hizmet sunan, AB içerisinde yaşayan kişilerin AB içerisindeki davranışlarını gözlemleyen veri sorumlusu veya veri işleyenler hakkında da uygulanacak olmasıdır (Ayrıntılı bilgi için bkz. Ernst, 2018; Hanloser, 2018). Bu sebeple AB içerisinde fiilen veri işleme faaliyetinde bulunmayan ancak GVKT m. 3/2'ye göre veri işleme faaliyetinde bulunan Türkiye'deki veri sorumlusu veya veri işleyenler hakkında da GVKT hükümleri uygulanabilecektir. Ayrıca 95/46/EC sayılı Yönerge'nin eksik veya güncel olmayan hükümlerini değiştiren GVKT'deki düzenlemeler, 95/46/EC sayılı Yönerge esas alınarak hazırlanan KVK'deki hükümlerin yorumlanmasında da yol gösterici olacaktır.

AVRUPA VE TÜRK HUKUKUNDAKİ YASAL DÜZENLEMELER

Avrupa Hukukundaki Yasal Düzenlemeler

AB'de kişisel verilerin korunmasına yönelik çıkarılan ilk düzenleme, 95/46/EC sayılı yönerge'dir (Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Bu Tür Verilerin Serbest Dolaşımına Dair Bireylerin Korunması Hakkındaki 95/46/EC Sayı ve 24 Ekim 1995 Tarihli Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi Yönergesi). Bu yönergenin amacı AB'de kişisel verilerin korunmasına yönelik asgari standartları belirleyerek Üye Devletlerin yasal düzenlemelerinin yeknesaklaştırılması ve üye devletler arasında kişisel verilerin serbest dolaşımının kolaylaştırılmasıdır. 95/46/EC sayılı Yönerge'nin telekomünikasyon alanında kişisel verilerin korunmasına ilişkin eksikliklerinin tamamlanması için 15.12.1997 tarih 97/66/EC sayılı "Telekomünikasyon Sektöründe Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Mahremiyetin Korunması Yönergesi" kabul edilmiştir. Ancak 97/66/EC sayılı Yönerge'nin elektronik haberleşme ve özellikle internet alanında yaşanan hızlı teknolojik gelişme karşısında kişisel verilerin korunmasına yönelik yeterli bir korunma sağlayamaması sebebi ile uzun bir süre yürürlükte kalmamıştır. 12.07.2002 tarih 2002/58/EC sayılı "Elektronik Haberleşme Sektöründe Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Özel Hayatın Gizliliğinin Korunmasına İlişkin Yönergesi" kabul edilerek 97/66/EC sayılı Yönerge yürürlükten kaldırılmıştır (Başalp, 2004; Bodenschatz, 2010; Develioğlu, 2017; Küzeci, 2018; Wolf ve Brink, 2018).

Üye ülkelerin çıkarılan yönergeler doğrultusunda ulusal kanunlarını uyumlu hale getirmeleri amaçlanmış olsa da yönergelerin üye ülkelerce farklı şekillerde uygulanmaları, kişisel verilerin işlenmesine ve korunmasına yönelik yüksek maliyetlerin ortaya çıkmasına ve kişisel verilerin AB kapsamında istenilen şekilde korunamamasına sebep olmuştur. Bu sebeple üye ülkeleri doğrudan bağlayacak olan bir Tüzük ve üye ülkelerin ulusal mevzuatlarını uyumlu hale getirecek olan bir Yönerge hazırlanmıştır. Bu doğrultuda “Gerçek Kişilerin Kişisel Verilerinin Yetkili Makamlar Tarafından Suçun Önlenmesi, Soruşturulması, Tespiti veya Kovuşturulması veya Cezai Süreçlerin Yürütülmesi Amacıyla İşlenmesi, Bu Tür Verilerin Serbest Dolaşımı ve Avrupa Konseyi’nin 2008/977/JHA Sayılı Çerçeve Kararının Kaldırılmasına İlişkin 27.04.2016 tarihli Yönergesi” ve GVKT, 14.04.2016 tarihinde Avrupa Parlamentosu tarafından kabul edilmiştir. GVKT, 24.05.2016 tarihinde yürürlüğe girmiş, ancak uygulanmaya başlama tarihi 25.05.2018 olarak belirlenmiştir (Develioğlu, 2017; Paal ve Pauly, 2018; Wolf ve Brink, 2018).

GVKT ile 95/46/EC sayılı Yönerge yürürlükten kaldırılmıştır (GVKT m. 95). 2002/58/EC sayılı Yönerge’nin yürürlüğü devam etmekle birlikte bu Yönerge’nin gelişen internet teknolojileri ile daha uyumlu hale getirilmesi amacıyla “Elektronik Haberleşme Sektöründe Özel Hayatın Gizliliğine Saygı ve Kişisel Verilerin Korunmasına ve 2002/58/EC Sayılı yönergenin Yürürlükten Kaldırılmasına İlişkin Tüzük” (E-Mahremiyet Tüzüğü) tasarısı üzerine çalışmalar halen devam etmektedir (Schmitz, 2017).

Türk Hukukundaki Yasal Düzenlemeler

Türk hukukunda 12.10.2010 tarihinde Anayasa m. 20’ye eklenen üçüncü fıkra ile kişisel verilerin korunması hakkı Anayasa’da doğrudan güvence altına alınmıştır. Kişisel veriler, 6698 sayılı “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu” kabul edilene kadar, çeşitli kanuni düzenlemeler içerisinde yer alan dağınık hükümlerle belli ölçüde korunabilmekteydi. Söz konusu bu düzenlemelerin kişisel verilerin korunmasını yeterli bir şekilde sağlayamamaları, kişisel verilerin daha etkin bir şekilde korunması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu sebeple doğrudan kişisel verilerin korunmasına yönelik ve genel nitelikli ilk kanuni düzenleme olan 6698 sayılı “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu” (KVK), 95/46/EC sayılı Yönerge esas alınarak hazırlanmış ve 24.03.2016 tarihinde kabul edilmiştir. Ayrıca KVK’ya dayalı olarak çok sayıda yönetmelik yürürlüğe girmiştir. KVK’nın yürürlüğe girmesinden sonra 2016 yılında 21.01.1981 tarihinde Strazburg’da imzalanan “Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi” ve 08.10.2001 tarihinde Strazburg’da imzalanan “Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi’ne Ek Denetleyici Makamlar ve Sınıraşan Veri Akışına İlişkin Protokol”ü de uygun bulunmuştur. Kişisel verilerin korunmasına yönelik özel hükümler; KVK ve buna dayalı olarak çıkarılan Yönetmelikler dışında 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nda, 4857 sayılı İş Kanunu’nda, Kişisel Sağlık Verilerinin İşlenmesi ve Mahremiyetinin Sağlanması Hakkında Yönetmelik’te ve diğer birçok yasal düzenlemede yer almaktadır (Ayözger, 2016; Korkmaz, 2017; Küzeci, 2018; Dülger, 2019).

Bu çalışmanın konusu olan kişisel verilerin reklam amacıyla işlenmesine ilişkin soruların cevaplandırılmasında KVK ile birlikte 23.10.2014 tarihli 6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun (ETDHK) ve bu Kanun’a dayanılarak çıkarılan Ticari İletişim ve Ticari Elektronik İletiler Hakkında Yönetmelik (Yönetmelik) dikkate alınmalıdır. Zira ETDHK m. 6, KVK’da hükme bağlanan kişisel verilerin işlenmesinin özel bir hali olan ticari elektronik ileti gönderilmesi yolu ile kişisel verilerin işlenmesini düzenlemektedir. ETDHK m. 6/1’e göre “*ticari elektronik iletiler, alıcılara ancak önceden onayları alınmak kaydıyla gönderilebilir*”. Ticari elektronik iletilerin tanımını yapan ETDHK m. 2/c’ye ve Yönetmelik’in 2. maddesine göre elektronik ticari iletiler, bilgilendirme amacına (örneğin kargo takibi, ürün iadesi, ödemeye vb. konulara ilişkin bilgilendirme) sahip olabileceği gibi belirli bir mal ve hizmeti tanıtmak, beğendirmek ve böylelikle sürümünü sağlamak, bir başka ifadeyle reklam amacına da sahip olabilir (Dülger, 2018). Alıcılara

reklam amaçlı ticari elektronik ileti gönderilebilmesi, KVK m. 3/d'ye göre kişisel veri sayılan e-posta adreslerinin, telefon veya faks numaralarının KVK m. 3/e anlamında işlenmesi ile gerçekleşmektedir. Bu da göstermektedir ki ETDHK m. 6 ve Yönetmelik, KVK'daki kişisel veri işlenmesine ilişkin genel hükümlerden farklı olarak reklam amaçlı ticari elektronik ileti gönderilmesi şeklinde gerçekleşen kişisel veri işleme faaliyetini özel düzenlemelerle hükme bağlamaktadır.

Burada cevaplandırılması gereken soru, ticari elektronik ileti gönderilmesi yolu ile gerçekleşen kişisel verilerin işlenmesi hakkında önceki tarihli ve özel bir kanuni düzenleme olan ETDHK ile sonraki tarihli genel kanun niteliğinde olan KVK hükümlerinin nasıl uygulanacağıdır. Özel ve genel kanun arasındaki çatışmalarda özellikle, özel ve genel kanunların aynı konuda bir düzenleme öngörüp öngörmediklerine ve kanun koyucunun sonraki tarihli kanunu çıkarırken hangi amacı taşıdığına bakılmalıdır. Özel-genel kanun ilişkisinde özellikle tartışmalara sebep olan husus, özel nitelikli önceki kanun ile genel nitelikli sonraki kanunun aynı konuyu düzenlemesi halidir. Doktrinde ve yargı kararlarında ağırlıklı olarak kabul edilen görüşe göre aynı anda ve aynı olayı düzenleyen biri genel, diğeri özel iki ayrı kanun yürürlükte bulunduğu takdirde; önceki kanun özel, yeni kanun genel nitelikli ise kanun koyucunun genel kanunu çıkarırken hangi amacı taşıdığına bakmak gereklidir. Kanun koyucunun sonraki tarihli genel kanunla önceki tarihli özel kanunun hükümlerini ilga etme amacı taşıması halinde sonraki tarihli genel kanunun uygulanması gerekir. Aksi halde önceki tarihli özel kanun uygulanmaya devam edecektir (Zevkliler, 1986; Çağa, 1991; Oğuzman ve Barlas, 2013). Bu ilkeler doğrultusunda KVK'daki, ETDHK'daki ve Yönetmelik'teki ilgili hükümler, tek tek ele alınarak bir sonuca ulaşılmalıdır. Ancak burada söz konusu bu yasal düzenlemelerin bütün hükümlerinin ele alınması çalışmanın sınırlarını aşacağı için sadece bu çalışmanın konusu ile ilgili olan hukuka uygunluk sebeplerine ilişkin düzenlemeler arasındaki ilişki incelenecektir.

Burada ilk olarak KVK'da kişisel verilerin işlenmesi için öngörülen "açık rıza" şartı ile ETDHK'da ve Yönetmelik'te öngörülen "onay" şartlarının hangi ölçüde birbiri ile örtüştüğü incelenmelidir. Aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere KVK m. 5/1'e göre kişisel veriler, ilgili kişinin açık rızası olmaksızın işlenemez. Bu sebeple kişisel verilerin örtülü rıza ile işlenmesi mümkün değildir. Ayrıca KVK'ya göre onayın alınması herhangi bir şekil şartına bağlı değildir. Yönetmelik ise ticari elektronik ileti gönderilebilmesi için aranan onayı KVK'ya göre daha ağır şartlara tabi tutmuştur. Yönetmelik m. 7'ye göre onay, yazılı olarak veya her türlü elektronik iletişim aracıyla alınmalıdır. Fiziki ortamda alınan onayda, onayı verenin imzası gereklidir. Onayda alıcının ticari elektronik ileti gönderilmesini kabul ettiğine dair olumlu irade beyanı, adı ve soyadı ile elektronik iletişim adresi yer almalıdır. Buna göre ticari elektronik ileti gönderilmesi için de açık rızanın gerekli olduğu ve bu rızanın belirli şekil şartlarına tabi olduğu sonucu çıkmaktadır (Dülger, 2018). Bu düzenlemelerden ve KVK'daki diğer hükümlerden kanun koyucunun KVK'daki rızaya ilişkin hükümlerle kişisel veri işlenmesinin özel bir halini düzenleyen ETDHK'deki ve Yönetmelik'teki özel hükümleri ilga etmek amacı taşımadığı sonucuna varılabilir.

KVK m. 5, 6 ve 28, kişisel verilerin rıza olmaksızın işlenmesine ilişkin çeşitli hukuka uygunluk sebeplerini hükme bağlamıştır. ETDHK m. 6 ise onay dışında ticari elektronik ileti gönderilmesi için tek bir hukuka uygunluk sebebi öngörmüştür. Buna göre alıcıya "mal veya hizmetlere ilişkin değişiklik, kullanım ve bakıma yönelik ticari elektronik iletiler" onay olmaksızın gönderilebilir. Ayrıca Yönetmelik m. 6/2, 3'te de ticari elektronik ileti gönderilmesi için iki tane hukuka uygunluk sebebi hükme bağlanmıştır. Buna göre devam eden abonelik, üyelik, borç hatırlatma, bilgi güncelleme, teslimat veya benzeri durumlara ilişkin bildirimleri içeren iletiler; tacir veya esnaf olan alıcıların elektronik iletişim adreslerine gönderilecek ticari elektronik iletiler için önceden onay alma zorunluluğu yoktur. Ancak söz konusu bu hukuka uygunluk sebepleri ticari elektronik iletilerin reklam amaçlı iletilerine ilişkin değildir. Yönetmelik m. 6/2 c. 2 ayrıca "... bu tür bildirimlerde herhangi bir mal veya hizmet özendirilemez veya bunların tanıtımı"nın yapılamayacağını hükme bağlamıştır. Bu düzenlemeler, ETDHK'deki ve Yönetmelik'teki onay dışındaki hukuka uygunluk

sebeplerinin sadece reklam amaçlı olmayan ticari elektronik ileti gönderilmesi için geçerli olduğunu göstermektedir. Bu sebeple ETDHK'ya ve Yönetmelik'e göre ticari elektronik iletilerin reklam amaçlı iletilerilebilmeleri, sadece alıcının onayı ile mümkün olacaktır. Ticari elektronik iletilerin gönderilebilmesi bakımından özel kanun sayılan ETDHK, ticari elektronik ileti gönderilebilmesi için gerekli hukuka uygunluk sebeplerini sınırlı sayıda saydığı için burada KVK'daki hukuka uygunluk sebepleri uygulama bulmayacaktır. KVK'da bu hükmü ilga etmeye yönelik bir düzenleme söz konusu değildir.

KVK, ETDHK ve Yönetmelik'teki aynı konuyu düzenleyen söz konusu bu hükümleri yürürlükten kaldırmamakla birlikte kişisel verilerin işlenmesine yönelik daha kapsamlı düzenlemeler getirmiştir. Bu sebeple ETDHK'daki ve Yönetmelik'teki ticari elektronik ileti yolu ile kişisel verilerin işlenmesine ilişkin özel düzenlemelerle çatışmamak şartı ile KVK'daki kişisel verilerin korunmasına yönelik KVK m. 4'teki temel ilkeler, rızanın geri alınması, kişisel verilerin silinmesi, yok edilmesi başta olmak üzere diğer hükümler dikkate alınmalıdır. Avrupa Birliği hukukunda ETDHK ve KVK arasındaki ilişkiye benzer bir ilişki GVKT ve 2002/58/EC sayılı Yönerge arasında söz konusudur. GVKT m. 95'e göre GVKT, gerçek ve tüzel kişiler için 2002/58/EC sayılı Yönerge'deki GVKT ile aynı amacı taşıyan, ancak Yönerge'de özel olarak öngörülen yükümlülükler ek yükümlülükler getiremeyecektir. Bu sebeple 2002/58/EC sayılı Yönerge'nin özel bir yasal düzenleme olduğu ve GVKT'ye göre kural olarak öncelikli uygulanacağı; ancak hükme bağlamadığı konularda GVKT'nin uygulama bulacağı kabul edilmektedir (Holländer, 2018; Pauly, 2018).

Burada konu ile ilişkili olması sebebi ile Kişisel Verileri Koruma Kurulu'nun (KVKK) 16/10/2018 Tarihli ve 2018/119 Sayılı İlke Kararı'na (RG. T. 01.11.2018, S. 30582; T. 07.11.2018, S. 30588) değinmekte fayda vardır. KVKK'nın söz konusu bu kararına göre veri sorumlularının ilgili kişilerin telefon numaralarına SMS gönderebilmeleri, arama yapabilmeleri veya e-posta adreslerine posta gönderebilmeleri için ilgili kişilerin rızalarını almaları "veya" KVK m. 5/2'de hüküm altına alınan işleme şartlarının varlığı yeterli olacaktır. Ancak bu sonuç ETDHK'daki özel düzenlemeye aykırılık arz etmektedir. Zira kararda kullanılan SMS ile arama yaparak veya e-posta adreslerine posta ile reklam içerikli ileti gönderilmesi ifadesi aslında ETDHK m. 2/c'deki "ticari elektronik ileti" yolu ile reklam içerikli ileti gönderilmesini ifade etmektedir. ETDHK'ya göre kararda belirtilen şekilde reklam içerikli ileti gönderilmesi sadece alıcının (KVK anlamında ilgili kişinin) Yönetmelik'e uygun şekilde vereceği onay (KVK anlamında açık rıza) ile mümkündür. Kararda veri sorumlusunun KVK m. 5/2'de hüküm altına alınan hukuka uygunluk hallerinin varlığı halinde de SMS ile, arama yaparak veya e-posta adreslerine posta ile reklam içerikli ileti göndermesine izin verilmektedir. Ancak reklam içerikli ileti gönderilmesi şeklinde kişisel verilerin işlenmesine ilişkin genel nitelikli bir kanun olan KVK'nın bu konuda özel nitelikli kanun olan ETDHK'ya rağmen uygulanması özel-genel kanun ilkesi ile örtüşmemektedir.

KİŞİSEL VERİLERİN REKLAM AMAÇLI İŞLENEBİLMESİ İÇİN GEREKLİ OLAN HUKUKA UYGUNLUK SEBEPLERİ

Genel Olarak

Kişisel verilerin korunması hukukunda asıl olan kişisel verilerin işlenmesinin hukuka aykırılığıdır. Ancak yasal düzenlemelerde öngörülen hukuka uygunluk sebeplerinin varlığı halinde kişisel verilerin işlenmesinin hukuka aykırılığı ortadan kalkacaktır (Albers ve Veit, 2018; Frenzel, 2018; Dülger, 2019). GVKT ve KVK, genel (GVKT m. 6 – KVK m. 5) ve özel nitelikli (GVKT m. 9 – KVK m. 6)

kişisel verilerin işlenmesinde hukuka uygunluk sebeplerini birbirinden farklı hükümlere tabi tutmuştur. Kişisel verilerin aktarılmasına ilişkin şartlar, GVKT m. 44-50’de ve KVK m. 8, 9’da ayrıca düzenlenmiştir. Kişisel verilerin işlenmesinin hukuka uygunluğu tespit edilirken aynı zamanda KVK m. 4’teki ve GVKT m. 5’deki kişisel verilerin işlenmesine ilişkin genel ilkeler de dikkate alınmalıdır. Bu ilkelerin incelenmesi, bu çalışmanın kapsamını açacağı için sadece ilgili yerlerde bu ilkelerden kısaca bahsedilecektir. Burada ayrıca elektronik iletişimde kişisel verilerin reklam amaçlı işlenmesi ile ilgili hükümler içeren ETDHK m. 6 ve 2002/58/EC sayılı Yönerge’nin 13. maddesi de kişisel verilerin işlenmesinin hukuka uygunluğunun tespitinde dikkate alınmalıdır. Bu bölümde kişisel verilerin reklam amaçlı işlenmesi bakımından doktrinde ve uygulamada tartışmalı olan hukuka uygunluk sebeplerinden “rıza”, “sözleşmenin kurulması veya ifası için gereklilik” ve “veri sorumlusunun meşru menfaatlerinin korunması” konuları incelenecektir.

Hukuka Uygunluk Sebepleri Arasındaki İlişki

Kişisel verilerin işlenebilmesi için KVK m. 5, 6 ve 28’de ve GVKT m. 6-9’da öngörülen hukuka uygunluk sebeplerinden birinin gerçekleşmesi gerekli ve yeterlidir. Söz konusu bu şartlar, birbirlerinden bağımsız nitelikte olup her biri kişisel verilerin işlenmesinin hukuka uygun hale gelmesi bakımından aynı düzeydedir (Tavanti, 2016a; Yücedağ, 2017; Albers ve Veit, 2018; Gierschmann, 2018; Schulz, 2018). Ancak burada tartışmalara sebep olan husus, rıza dışındaki hukuka uygunluk sebeplerinden birinin varlığına rağmen ilgili kişinin rızasının alınmasının hukuka uygun sayılıp sayılmayacağıdır.

KVKK’nın vermiş olduğu “Açık Rızanın Hizmet Şartına Bağlanması”na ilişkin karara (Açık Rıza, 2018) ve doktrinde savunulan bir görüşe göre rıza dışındaki diğer hukuka uygunluk hallerinin varlığına rağmen rızasının alınması, ilgili kişiyi yanıltacak ve yanlış yönlendirecek niteliktedir. Bu durumda alınacak rıza sadece gereksiz değil aynı zamanda aldatıcı ve hakkın kötüye kullanımı niteliğinde sayılacaktır. Zira böyle bir durumda açık rızasını geri alan ilgili kişide kişisel verilerinin hiçbir şekilde işlenmeyeceği algısı oluşmaktadır. Oysa ilgili kişi rızasını geri almasına rağmen kişisel verileri veri sorumlusu tarafından diğer hukuka uygunluk sebeplerine dayanarak işlenmeye devam edebilecektir (Conrad, 2016; Buchner ve Perti, 2018; Çekin, 2018; Dülger, 2019; Kişisel Verileri Koruma Kurumu, 2018). Ancak bu görüş doktrinde haklı olarak eleştirilmektedir. Zira KVK m. 5, 6 ve 28’in ve GVKT m. 6-9’un lafzından ve amacından diğer hukuka uygunluk hallerinin varlığı halinde rızanın alınamayacağına ilişkin bir sonuca ulaşılammamaktadır. Ayrıca rıza dışındaki hukuka uygunluk sebeplerinin varlığının tespiti her zaman için kolay olmamaktadır. Veri sorumlusunun rıza dışındaki hukuka uygunluk sebeplerinin varlığını tespit ederek rıza talebinde bu hususlara yer vermemesi çoğu zaman kendisinden beklenemez. Zira aşağıda ele alınacak olan rıza dışındaki hukuka uygunluk hallerinin varlığının tespiti doktrinde ve yargı kararlarında birçok belirsizliği içinde barındırmaktadır. GVKT m. 17/1-b’de de bu görüşü destekleyecek bir hüküm yer almaktadır. Buna göre kişisel verilerin rızaya dayalı olarak işlenmesi durumunda “*ilgili kişinin rızasını geri alması ve işleme için başka bir yasal dayanak olmaması durumunda*” veri sorumlusu, ilgili kişiye ait verileri silmekle yükümlüdür. Bu da göstermektedir ki GVKT, diğer hukuka uygunluk hallerinin varlığına rağmen kişisel verilerin işlenmesine ilişkin rıza verilmesini yasaklamamaktadır. Bu sebeple rıza dışındaki diğer hukuka uygunluk hallerinin varlığına rağmen rızanın alınması bir hukuka aykırılık oluşturmamalıdır. Ancak burada KVK m. 4/2-a’daki ve GVKT m. 5/1-a’daki kişisel verilerin dürüstlük kurallarına uygun olarak işlenmesi ilkesi göz ardı edilmemelidir. Buna göre ilgili kişi, rızasını geri aldığı anda diğer hukuka uygunluk sebeplerine göre kişisel verilerinin işlenmeye devam edeceği hakkında açık bir şekilde bilgilendirilmeli ve rızanın geri alınması durumunda hiçbir şekilde kişisel verilerin işlenmeyeceğine ilişkin yanıltıcı bir uygulamaya yer verilmemelidir (Frenzel, 2018; Remmert, 2018; Schulz, 2018; Veil, 2018).

Rıza Kavramı

Rıza sözlük anlamı olarak “razı olma, isteme, istek” anlamına gelmektedir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2019). Kişi, vereceği rıza ile üzerinde tasarruf edebileceği bir hakka üçüncü kişilerin müdahale edebilmesine izin vermektedir. Rıza açık veya örtülü bir irade açıklaması ile gerçekleşebilir. Açık rızada kişinin rızaya yönelik iradesi hiçbir yorum ve karışıklığa sebep olmayacak şekilde söz, yazı veya işaretlerden doğrudan doğruya anlaşılmalıdır. Örtülü rızada ise kişinin rızaya yönelik iradesi, doğrudan doğruya söz, yazı veya işaretlerden değil mevcut diğer durum ve şartlar göz önünde tutularak anlaşılır. Örtülü rızada kullanılan beyan araçları eksik veya kapalı muğlak sözler olabileceği gibi susma da örtülü rıza olarak kabul edilebilecektir (Eren, 2014; Kılıçoğlu, 2014).

Kişisel verilerin işlenmesi özelinde rıza kavramı GVKT m. 4/11’de şu şekilde tanımlanmaktadır: “İlgili kişinin rızası, belirli bir konuya ilişkin özgürce, bilgilendirilerek ve belirsizlik içermeyecek şekilde bir beyan ya da bir başka şekilde açık bir onay ile ilgili kişinin kendisi ile ilgili kişisel verilerin işlenmesini kabul ettiğine yönelik iradesinin açıklanmasıdır”. GVKT m. 7 ise rızanın taşınması gereken şartları ayrıca düzenlemiştir.

GVKT’de 95/46/EC sayılı yönergeye benzer şekilde genel ve özel nitelikli kişisel veriler için “rıza” ve “açık rıza” ayrımına gidilmiştir. GVKT m. 6/1-a’da genel nitelikli kişisel verilerin işlenebilmesi için GVKT m. 4/11’de tanımlanan “rıza”nın varlığı yeterli görülürken; GVKT m. 9/2-a’da özel nitelikli kişisel verilerinin işlenebilmesi için ilgili kişinin “açık rızası” aranmıştır. Ancak GVKT’de açık rızanın tanımı yapılmamıştır. Doktrinde genel nitelikli kişisel verilerin işlenebilmesi için açık rızanın yanında örtülü rızanın da yeterli olacağı kabul edilmiştir. Genel nitelikli kişisel verilerin işlenebilmesi için örtülü rızanın yeterli olacağı kabul edilse de örtülü rızanın tanımı yapılmamıştır. Ayrıca örtülü rızanın varlığı için irade açıklamasının tereddüte yer bırakmayan aktif davranışlarla (örneğin baş sallama, bilgisayar ayarlarının değiştirilmesi vb.) dış dünyaya yansıtılması gerektiği ifade edilmiştir. Ancak susma veya somut olay dikkate alınarak belirsiz ifadelerin ve davranışların yorumu ile ulaşılan rıza geçerli bir rızanın varlığı için yeterli sayılmamaktadır (GVKT Giriş Kısmı m. 32). GVKT m. 4/11’e göre ilgili kişinin rızası, belirli bir konuya ilişkin olmalı, bilgilendirmeye dayalı olmalı, ilgili kişi rızasını belirsizlik içermeyecek şekilde ve özgür iradeyle açıklamalıdır. GVKT m. 4/11’de yapılan rıza tanımının unsurları ve örtülü rızaya ilişkin getirilen sınırlamalar birlikte ele alındığında GVKT m. 4/11’de yapılan rıza tanımı ile açık rızanın hemen hemen aynı anlama geldiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu sebeple “rıza” ve “açık rıza” ayrımı, uygulamada kural olarak önemli bir sonuç doğurmamaktadır (Winkler, 2018).

Kişisel verilerin reklam amaçlı işlenmesine yönelik rızaya ilişkin bir başka düzenleme ise 2002/58/EC sayılı Yönerge’nin 13. maddesidir. 2002/58/EC sayılı Yönerge’nin 13/1. maddesine göre kişilere insan müdahalesi olmaksızın otomatik arama sistemleri, faks veya elektronik posta yolu ile doğrudan reklamların yapılabilmesi ilgili kişilerin önceden vereceği rıza ile mümkündür (Özdemir, 2009; Ayözger, 2016). 2002/58/EC sayılı Yönerge’de rıza kavramı ayrıca tanımlanmamış olup; Yönerge’nin 2/2-f maddesinde GVKT’daki rıza tanımının bu Yönetmelik’te kullanılan rıza kavramı için de geçerli olduğu öngörülmüştür (Holländer, 2018; Pauly, 2018).

KVK ise mehzaz düzenleme olan 95/46/EC sayılı Yönerge’den ve GVKT’den farklı olarak genel ve özel nitelikli kişisel veriler bakımından sadece “açık rızayı” hukuka uygunluk sebebi olarak hükme bağlamıştır. Ayrıca kişisel verilerin aktarılmasını düzenleyen KVK m. 8’de ve kişisel verilerin yurtdışına aktarılmasını düzenleyen KVK m. 9’da da kişisel verilerin sadece “açık rıza” ile aktarılacağı öngörülmektedir. KVK m. 3/1-a’da da bu düzenlemelere uygun şekilde “rıza” değil “açık rıza” kavramı tanımlanmıştır (Develioğlu, 2017; Taştan, 2017; Çekin, 2018; Dülger, 2019). Buna göre açık rıza, “belirli bir konuya ilişkin, bilgilendirilmeye dayanan ve özgür iradeyle açıklanan rızayı” ifade etmektedir. KVK’daki açık rıza tanımına bakıldığında 95/46/EC sayılı Yönerge ve

GVKT'dekine benzer şekilde açık rızanın varlığı için şu üç unsurun bulunması gereklidir: Rıza, belirli bir konuya ilişkin olmalı, bilgilendirmeye dayanmalı ve ilgili kişi rızasını özgür iradeyle açıklamalıdır. Ancak 95/46/EC sayılı Yönerge'deki rızanın “*tereddüte yer bırakmayacak açıklıkta*” olması ve GVKT'deki rızanın “*belirsizlik içermeyecek şekilde bir beyan ya da bir başka şekilde açık bir onay ile gerçekleşmesi*” gerektiğine ilişkin unsurlar, KVK'daki açık rıza tanımında yer almamaktadır. KVK, 95/46/EC sayılı Yönerge'den ve GVKT'den farklı olarak bütün kişisel veri türleri için “açık rızayı” bir hukuka uygunluk hali olarak öngörmüş; ancak “açık rıza” kavramını söz konusu bu düzenlemelerdeki genel nitelikli “rıza” tanımından daha hafif şartlara bağlamıştır. Bu durum doktrindeki bir görüş tarafından eleştirilmiş ve kanun koyucunun KVK m. 3/1-a'da asıl olarak “açık rızayı” değil “rıza”nın tanımını yaptığı ileri sürülmüştür. Bu görüşe göre genel nitelikli kişisel verilerin işlenmesi bakımından “açık rızanın” değil 95/46/EC sayılı Yönerge'ye uygun bir “rızanın” varlığının yeterlidir. Özel nitelikli kişisel verilerin işlenmesi bakımından mehzaz 95/46/EC sayılı Yönerge'ye uygun bir yorum yapılarak bu tür veriler için “açık rızanın” aranmasının gereklidir (Braun, 2018; Yücedağ, 2017).

Doktrinde (Develioğlu, 2017; Taştan, 2017; Çekin, 2018; Dülger, 2019) ve KVKK'nın “kişisel verilerin korunması kanununa ilişkin uygulama rehberi”nde (2018) ve “açık rıza”ya ilişkin rehberde (2018: 1-4) Anayasa m. 20/3'te kişisel verilerin, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebileceği hüküm altına alındığı; KVK'da da buna uygun şekilde sadece “açık rıza”nın hukuka uygunluk sebepleri arasında düzenlendiği haklı olarak savunulmuştur. KVKK'ya göre 95/46/EC sayılı Yönerge'de “*yalnızca özel nitelikli (hassas) verilerin işlenmesi için açık rıza aranmakta iken, Kanunda ve GVKT'da kural olarak her türlü kişisel verinin işlenmesi için açık rızaya ihtiyaç duyulmaktadır*”. KVKK'nın bu görüşten şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

- KVKK'ya göre GVKT'da kullanılan rıza kavramı ve GVKT m. 4/11'de yapılmış olan “rıza” tanımı da “açık rızayı” ifade etmektedir.

- KVK'da kullanılan “açık rıza” kavramı bilinçli bir tercih olup burada kullanılan “rıza” kavramı, örtülü rızayı içeren genel nitelikli bir rıza açıklamasını ifade etmemektedir.

Yukarıda açıklandığı üzere, ETDHK'ya ve ilgili Yönetmelik'e göre de ticari elektronik ileti gönderilmesi ve bu şekilde kişisel verilerin işlenmesi durumunda da açık rıza gereklidir.

GVKT m. 8'de doğrudan bilgi toplumu hizmetlerini kullanan çocukların kişisel verilerinin korunmasına yönelik olarak GVKT m. 6 ve 7'deki genel şartları tamamlayıcı bir düzenleme öngörülmüştür. Bu düzenleme ile kural olarak 16 yaşından küçük çocukların bilgi toplumu hizmetlerinden, bir başka ifadeyle online hizmetlerden faydalanırken kişisel verilerinin işlenmesine yönelik rızanın yasal temsilcileri tarafından verilmesini hükme bağlamıştır. Ancak üye devletler, 13 yaştan küçük olmamak kaydıyla, bu amaçlara yönelik olarak kanunla daha küçük bir yaş belirleyebilir (Gola ve Schulz, 2013; Laue ve Nink ve Kremer, 2016; Voigt ve Bussche, 2018). Türk hukukunda ise çocukların verecekleri rızanın geçerliliğine ilişkin herhangi bir yaş sınırı hükme bağlanmamıştır. Bu sebeple çocukların verecekleri rızanın geçerli olup olmayacakları genel hükümlere göre tespit edilmelidir (Özdemir, 2009; Develioğlu, 2017; Taştan, 2017).

Açık Rızanın Şartları

Belirli bir konuya ilişkin olma

KVK m. 3/a ve GVKT m. 4/11, KVK m. 4/2-c'de ve GVKT m. 5/1-b'de öngörülen “*kişisel verilerin belirli ve açık amaçlar için işlenmesi*” ilkesi ile uyumlu olarak ilgili kişinin kişisel verilerinin işlenmesine yönelik rızanın belirli bir konuya ilişkin olması gerektiğini hükme bağlamıştır. Buna göre veri sorumlusunun ilgili kişiden talep ettiği rıza açıklamasında, kişisel verilerin hangi amaç veya

amaçlar için elde edildiği ve işleneceği belirsiz ifadeler kullanmadan net, anlaşılır bir şekilde belirtilmelidir. Bu sebeple kişisel veriler, ileride ortaya çıkma ihtimali olan ve hali hazırda bilinmeyen amaçlar için “bir gün gerekli olur” düşüncesi ile elde edilemez ve işlenemez. Örneğin sadece “*kişisel verilerimin işlenmesini... kullanıcı tecrübelerinin öğrenilmesi için... geleceğe yönelik araştırma faaliyetleri için... şirketinizin faaliyette bulunduğu tüm işlemler için onaylıyorum*” veya “*bütün kişisel verilerimin işlenmesini onaylıyorum*” gibi ifadelerden kişisel verilerin hangi amaçlar doğrultusunda işleneceği açık bir şekilde anlaşılacağı için geçersiz bir rızadan bahsedilebilecektir (Develioğlu, 2017; Braun, 2018; Ernst, 2018; Frenzel, 2018; Küzeci, 2018; Schantz, 2018; Stemmer, 2018; Voigt ve Bussche, 2018; Dülger, 2019; LG Berlin, Urteil vom 30. 4. 2013 – 15 O 92/12). Kişisel verilerin reklam amaçlı olarak işlenmesine yönelik rıza taleplerinde de sadece “*kişisel verilerimin reklam amaçlı... daha iyi hizmet sunulabilmesi amaçlı... pazarlama amaçlı işlenmesine rıza gösteriyorum*” şeklindeki ifadelerin kullanılması yeterli değildir. Zira burada kişisel verilerin kim tarafından, hangi yöntemlerle elde edileceği, hangi pazarlama yöntemlerinin kullanılacağına ilişkin bir açıklık söz konusu değildir. Burada kişisel veri işleme amacının belirli ve açık olup olmadığı somut olaya göre tespit edilmelidir. Örneğin butik bir elbise mağazasının tek reklam yöntemi, müşterilerine o senin ürünlerini tanıtan kuşe kâğıda basılmış reklam katalogu yollamaktır. Söz konusu mağaza, müşterilerine reklam katalogu yollamak için adreslerini alırken yaptığı bilgilendirmede kişisel bilgilerin üçüncü kişilere aktarılmayacağı ve rıza açıklamasının telefon, posta, e-posta vb. yöntemlerle her zaman geri alınabileceği bildirilmiştir. Somut olay bakımından söz konusu kişisel verilerin işleme amacı belirli ve açıktır. Ancak tüm ülke çapında hizmet veren, müşterilerine ait kişisel verileri farklı yöntemlerle analiz ederek doğrudan reklamlar yapan bir perakende firması, müşterilerini kişisel verilerin işleme amacı ve işleme yöntemlerine ilişkin daha ayrıntılı bir şekilde bilgilendirmelidir (Article 29 Data Protection Working Party, 2013; Schantz, 2018).

Bilgilendirmeye dayanma

İlgili kişi, rıza talebi hakkında bilgilendirilmelidir. İlgili kişi hangi kişisel verilerin, kim tarafından, hangi kapsamda ve yöntemlerle işleneceği, kişisel verilerinin işlenmesine ilişkin vereceği rızanın sonuçları hakkında bilgilendirilmelidir. Bilgilendirmenin kapsamı tespit edilirken aydınlatma yükümlülüğünü düzenleyen KVK m. 10, 11 ve GVKT m. 13, 14 yol gösterici olacaktır. Ancak somut olayın özelliklerine göre bilgilendirme sadece söz konusu bu hükümlerdeki hususlarla sınırlı kalmayıp, ilgili kişinin daha fazla şekilde bilgilendirmesi gerekebilir. KVK’da ve KVK’ya dayalı olarak çıkarılan Aydınlatma Yükümlülüğünün Yerine Getirilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ’de ve GVKT’de bilgilendirme yükümlülüğüne ilişkin ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır. Bu çalışmanın sınırlarını aşacağı için burada çalışmanın konusu ile ilgili belli başlı örnekler vermekle yetinilecektir. Söz konusu bu düzenlemelere göre ilgili kişi, özellikle veri sorumlusunun kimliği, hangi kişisel verilerin hangi amaçla işleneceği, işlenen kişisel verilerin kimlere ve hangi amaçla aktarılacağı ve bu sebeple ortaya çıkabilecek riskler, kişisel veri toplamanın yöntemi ve hukuki dayanağı, ilgili kişinin veri sorumlusuna karşı ileri sürebileceği haklar konusunda bilgilendirilmelidir (Yücedağ, 2017; Article 29 Data Protection Working Party, 2017; Braun, 2018; Ernst, 2018; Schulz, 2018; Stemmer, 2018; Dülger, 2019).

KVK m. 4/2-c’de ve GVKT m. 5/1-b’de öngörülen “kişisel verilerin belirli ve açık amaçlar için işlenmesi” ilkesine uygun olarak bilgilendirmenin açık, anlaşılır ve sade bir dille yapılması gereklidir. Veri sorumlusu, bilgilendirmede kullanacağı ifadeleri ve kavramları rıza talebinde bulunacağı kişileri dikkate alarak, orta zekâda, makul ve dürüst bir kişinin anlayacağı şekilde seçmelidir. Ayrıca ilgili kişiye yapılacak olan bilgilendirme rıza açıklamasından önce yapılmalıdır. Bilgilendirme, ilgili kişiye ayrı bir talebe gerek olmaksızın kendiliğinden ve kolayca erişilecek bir şekilde sunulmalıdır. Bilgilendirme yazılı veya sözlü bir şekilde yapılabilir. GVKT m. 7/2 ayrıca yazılı olarak verilen rıza açıklaması için ayrı bir düzenleme öngörmüştür. Buna göre ilgili kişinin rızasının yazılı olması ve kişisel verilerin işlenmesi dışındaki hususları da kapsamı durumunda rıza talebi, diğer hususlardan

açıkça ayırt edilebilecek bir şekilde, açık ve sade bir dil kullanılarak sunulmalı, anlaşılır ve kolayca erişilebilir olmalıdır (Yücedağ, 2017; Article 29 Data Protection Working Party, 2017; Braun, 2018; Buchner ve Kühling, 2018; Ernst, 2018; Stemmer, 2018; Dülger, 2019).

Kişisel verilerin işlenmesine yönelik rıza talebinin aynı zamanda 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'unun (TKHK) 3/1 maddesine göre tüketici işlemi sayılması ve TKHK'da yazılı olarak düzenlenmesi öngörülen sözleşmeler ile bilgilendirmelerin içinde yer alması halinde bilgilendirmenin anlaşılabilir bir dilde, açık, sade ve okunabilir olmasının yanında en az on iki punto büyüklüğünde düzenlenmesi ve bunların bir nüshasının kâğıt üzerinde veya kalıcı veri saklayıcısı ile tüketiciye verilmesi gereklidir (TKHK m. 4).

ETDHK'da ve Yönetmelik'te ticari elektronik iletiler için alınacak onayın içeriğine ve alıcıların hangi kapsamda bilgilendirileceğine ilişkin ayrıntılı ve doğrudan düzenlemeler yoktur. Yönetmelik m. 5 hükmünden hizmet sağlayıcının alıcılardan alacağı onayda *“mal ve hizmetlerini tanıtmak, pazarlamak, işletmesini tanıtmak ya da kutlama ve temenni gibi içeriklerle tanınırlığını artırmak amacıyla”* ticari elektronik ileti göndereceğine ilişkin alıcıları bilgilendirmesi gerektiği sonucuna ulaşılabilir. Yönetmelik m. 7/3'e göre *“onayın elektronik ortamda alınması durumunda, onayın alındığı bilgisi, reddetme imkânı da tanınmak suretiyle, alıcının elektronik iletişim adresine aynı gün içinde iletilir”*. Buna göre ilgili kişi, ticari elektronik ileti almayı reddetme hakkına ilişkin de bilgilendirmelidir. Yönetmelik m. 7/5'e göre onay, bir sözleşmenin içeriğine dâhil edilerek alınmıyorsa sözleşmenin sonunda, olumlu irade beyanından veya imzadan önce, ticari elektronik ileti kenar başlığı altında, reddetme imkânı da tanınarak en az on iki punto ile yazılarak alınır. KVK, bilgilendirme yükümlülüğüne ilişkin olarak daha ayrıntılı hükümler içerdiği için ticari elektronik iletiler için alınacak onayda ayrıca KVK hükümleri de dikkate alınmalıdır.

Açık bir irade beyanı ile açıklanmış olma

Yukarıda açıklandığı üzere, KVK'ya göre ilgili kişi, rızasını açık bir irade beyanı ile vermelidir; örtülü rıza yeterli değildir. Buna göre ilgili kişinin hakkındaki kişisel verilerin işlenmesine yönelik iradesi, hiçbir yorum ve karışıklığa sebep olmayacak şekilde söz, yazı veya işaretlerden doğrudan doğruya anlaşılmalıdır (Develioğlu, 2017; Taştan, 2017; Çekin, 2018; Dülger, 2019).

Ticari İletişim ve Ticari Elektronik İletiler Hakkında Yönetmelik'in 7. maddesine göre hizmet sağlayıcı mal ve hizmetlerini reklamını yapmak veya tanınırlığını artırmak amacıyla göndereceği ticari elektronik iletiler için ilgili kişiden alacağı onay, yazılı olarak veya her türlü elektronik iletişim aracıyla alınabilir. Fiziki ortamda alınan onayda, onayı verenin imzası alınmalıdır.

GVKT'ye göre örtülü rıza, geçerli bir rızanın varlığı için yeterlidir. Ancak örtülü rızanın geçerli bir rıza sayılabilmesi için herhangi bir tereddüte yer vermemesi ve ilgili kişinin aktif bir eylemi gereklidir (Opt-in rıza – GVKT Giriş Kısmı m. 32). Bu sebeple ilgili kişinin sessiz kalarak örtülü rıza vermesi (Opt-out rıza) rızanın varlığı için yeterli değildir. Örneğin ilgili kişinin internet tarayıcısının kendisi hakkında kişisel verilerin toplanmasına imkân veren teknik ayarlarını değiştirmemesi, kişisel verilerinin işlenmesine yönelik bir rızanın varlığı için tek başına yeterli sayılmayacaktır. Aynı şekilde internet ortamında yapılan sözleşmelerde kişisel verilerin işlenmesine yönelik rıza talebine ilişkin onay kutucuğunun önceden işaretlenmiş olması ve ilgili kişinin bunu silmemesi de tek başına rıza sayılmaz. Ancak ilgili kişinin rıza talebine ilişkin boş olan onay kutucuğunu işaretlemesi, internet tarayıcısının ayarlarında kişisel verilerinin işlenmesine izin verilmesine yönelik değişiklikleri yapması durumunda aktif bir davranış söz konusudur. Bu sebeple burada ilgili kişinin rıza açıklaması, tereddüte yer vermeyecek bir niteliğe sahip olduğu için kişisel verilerin işlenebilmesine yönelik geçerli bir rızadan bahsedilebilecektir (Buchner ve Kühling, 2018; Ernst, 2018; Frenzel, 2018; Schild, 2018; Schulz, 2018).

Özgür iradeyle açıklanmış olma

Kişisel verilerin hukuka uygun olarak reklam amaçlı işlenmesinde en tartışmalı olan konu, rızanın ilgili kişinin özgür iradesine dayanıp dayanmadığının tespitidir. KVK m. 3/1-a ve GVKT m. 4/11'e göre ilgili kişi rızasını özgür bir şekilde vermelidir. Özgürce verilmiş bir rızadan bahsedilebilmesi için ilgili kişi, herhangi bir sosyal, ekonomik, psikolojik ve benzeri bir baskı altında kalmaksızın iradesini açıklamalı; ayırt etme gücüne, gerçek ve özgür bir seçim hakkına sahip olmalıdır. Bu sebeple tehdit, zorlama veya aldatma yolu ile alınmış rıza geçerli bir rıza sayılmayacaktır. Bu kapsamda ilgili kişi, aynı zamanda herhangi bir zarara uğrama korkusu içinde olmadan kişisel verilerinin işlenmesine yönelik rıza vermeme veya rızasını geri alma hakkına sahip olmalıdır (Develioğlu, 2017; Braun, 2018; Frenzel, 2018; Küzeci, 2018; Stemmer, 2018; Voigt ve Bussche, 2018; Dülger, 2019). Örneğin internet sitelerinin tam olarak ve özellikle temel fonksiyonlarının kullanılabilmesi için kullanıcılarının çerez (cookie) kullanımına izin vermelerini şart koşmaları durumunda özgür iradeyle verilmiş bir rızanın varlığından bahsedilemeyecektir. Zira kullanıcılar, internet sitesinden faydalanabilmeleri için çerezler vasıtasıyla haklarında elde edilecek kişisel verilerin işlenmesine izin vermeye zorlanmaktadırlar (Keser Berber, 2014; Braun, 2018).

Ayrıca ilgili kişinin rıza vermemesi, aleyhine önemli derecede sonuçlar doğuracaksa veya ilgili kişi, rıza açıklamasını ekonomik güçlük içindeyken yapmışsa rızanın özgür iradeyle alınmadığı kabul edilebilir. GVKT Giriş Kısmı m. 43'e göre rızanın özgür bir şekilde açıklanıp açıklanmadığının tespitinde ilgili kişi ve veri sorumlusu arasındaki açık bir güç dengesizliğinin ve bunun dışında rızanın özgür bir şekilde açıklanmasını engelleyen durumların var olup olmadığı da dikkate alınmalıdır. Bu durum, özellikle veri sorumlusunun bir devlet kurumu veya işveren olması halinde ortaya çıkmaktadır. Ancak veri sorumlusunun sadece devlet veya işveren olması bir güç dengesizliğinin varlığı için tek başına yeterli olmayıp burada ayrıca ilgili kişinin özgür bir şekilde rıza vermesi hiçbir şekilde mümkün olmamalı ve kişisel verilerin işlenmesi gereklilik arz etmelidir (Atasoy, 2016; Yücedağ, 2017; Braun, 2018; Küzeci, 2018; Schulz, 2018; Frenzel, 2018).

Doktrinde tüketiciler ve şirketler arasında açık bir güç dengesizliğinin varlığı, özellikle toplu taşıma, alt yapı, online sosyal ağ ve arama motoru hizmetleri sunan piyasadaki hakim durumda olan şirketler bakımından kabul edilmektedir. Ancak bir şirketin piyasada hâkim durumda olması, tek başına özgür bir şekilde açıklanmış rızanın varlığını reddetmek için yeterli bir sebep değildir. Burada somut olaydaki hangi tür verilerin, hangi amaçlarla işleneceği gibi diğer şartların da dikkate alınması gereklidir (Buchner, 2016; Frenzel, 2018; Kühling ve Buchner, 2018; Schulz, 2018; Stemmer, 2018; karşı görüş Engeler, 2018; Remmert, 2018).

GVKT m. 7/4'e göre rızanın özgür bir şekilde verilip verilmediğine karar verilirken, sözleşmenin ifasının "sözleşmenin ifası için gerekli olmayan kişisel verilerin işlenmesi" şartına bağlı tutulup tutulmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Burada ayrıca somut olaydaki diğer şartlar da dikkate alınmalıdır. Buna göre veri sorumlusu, "sözleşmenin ifası için gerekli olan kişisel verilerin işlenmesini", sözleşmenin ifası için bir ön şart olarak öngörmüş ise kural olarak özgür bir rızadan bahsedilebilecektir. Sözleşmenin ifasının, sözleşmenin ifası için gereklilik arz etmeyen bir işlemin gerçekleştirilmesi şartına bağlı tutulması halinde ise özgür bir rıza açıklamasından bahsedilemeyecektir. Burada özellikle kişisel verilerin işlenmesine ilişkin rızanın sözleşmenin amacı ile örtüşüp örtüşmediği ve sözleşmenin niteliğine yabancı olup olmadığı incelenmelidir. Ayrıca sözleşmenin ifası için gerekli olmayan kişisel verilerin işlenme şekli ve ilgili kişiye başka bir seçenek hakkı tanınıp tanınmadığı da özgür rızanın varlığı tespit edilirken dikkate alınmalıdır (Tavanti, 2016a; Frenzel, 2018).

Belli bir ücret karşılığı mal satan veya hizmet sunan bir şirket, sözleşmedeki edimlerin ifası için gerekli olmayan bir veri işleme faaliyetinin sözleşmenin bir ön şartı haline getirmişse bu şekilde

verilen rıza, özgür bir şekilde verilmediği için geçersiz sayılacaktır. Viyana Yüksek Mahkemesi'nin vermiş olduğu bir karara konu olan olayda, televizyon yayıncılık hizmetleri sunan bir şirket, müşterileri ile yaptığı sözleşmede tarafların yerine getirmesi gereken edimlere ilişkin hükümlerin dışında müşterilerinden ad ve soyadlarının, doğum tarihlerinin, adreslerinin, telefon numaralarının, e-posta adreslerinin, televizyon bağlantısı sağlayan cihaz numaralarının söz konusu şirketin kendisinin veya anlaşmalı olduğu diğer bir şirketin sunacağı yeni hizmetler, kampanyalar kapsamında reklam amaçlı kullanılması için rızalarını talep etmiştir. Mahkeme sözleşmenin ifasının, sözleşmedeki edimlerin ifası için gereklilik arz etmeyen bir veri işleme faaliyeti olan kişisel verilerin reklam amaçlı işlenmesi şartına bağlı tutulmasını GVKT m. 7/4 hükmüne aykırı bulmuş ve rızanın özgür bir şekilde verilmemiş sayıldığına hükmetmiştir (OGH 21.08.2018-6 Ob 140/18h).

Ancak doktrindeki bir görüş, kişisel verilerin işlenmesine rıza verilmemesi sonucu ilgili kişinin ağır bir külfet altına girmemesi ve aynı hizmetten faydalanabilmesi için başka alternatiflerinin bulunması durumunda, hizmetin rıza şartına bağlanmış olmasının özgür iradenin varlığı için bir engel kabul edilmeyeceğini savunmaktadır. Örneğin piyasadaki çerezlere gerek olmaksızın ve ücretsiz olarak e-posta hizmeti sunan çok sayıdaki şirketin varlığına rağmen ilgili kişinin çerezlere izin verme zorunluluğunu şart koşan şirketten e-posta hizmeti alması durumunda rızanın özgür bir şekilde verildiği kabul edilebilir (Küzeci, 2018). Müşteri sadakat kartlarının verilebilmesi için alınan ve kişisel verilerin reklam amaçlı işlenebileceğine ilişkin hükümler içeren rıza açıklamaları da özgür iradeyle verilmiş sayılır. Zira burada müşterinin rızasını vermemesi durumunda belli ölçüde zarara uğrasa dahi bu durum ilgili kişiler üzerinde ağır sonuçlar doğurmamaktadır (Schulz, 2018).

Özgür iradenin tespiti bakımından tartışmalara sebep olan konulardan biri, sosyal ağlar gibi kişisel verilerin işlenmesine dayalı yeni iş modellerine sahip işletmelerin (Facebook, Twitter, Google vb.) hizmetlerinden yararlanmak isteyen kişilerin yaptıkları sözleşmelerden doğan edimlerin ifası için kişisel verilerinin reklam amaçlı kullanımlarına rıza göstermelerinin özgür iradeyle açıklanmış bir rıza sayılıp sayılmayacağıdır. Burada cevabı aranan soru: Kullanıcılara ait kişisel verilerin işlenmesi, söz konusu bu işletmelerin hizmetlerini sunabilmeleri için bir gereklilik midir?

Doktrinde savunulan bir görüşe göre söz konusu iş modellerinin hizmetlerini sunmaları bakımından kişisel verilerin işlenmesinin bir gereklilik arz edip etmediği, kişisel veri işleme faaliyetinin bu şirketlerin hizmetlerini sunmalarında ve maliyet hesaplamaları yapmalarında önemli bir role sahip olup olmadığı dikkate alınarak tespit edilmelidir. Kişisel verilerin işlenmesine dayalı iş modellerinin temelinde, bu iş modeline sahip işletmelerin mümkün oldukça fazla kişiyle sözleşme yapıp kişisel veri elde etmesi, bu kişisel verileri reklam amaçlı işleyerek bunları ticari bir meta haline getirmesi ve bu şekilde ekonomik faaliyetlerini sürdürmeleri ve kârlılıklarını artırmaları yatmaktadır. İlgili kişiler ise kendilerine sunulan hizmet karşılığında ücret yerine bedel olarak kişisel verilerini paylaşmakta ve karşı tarafça işlenmesine izin vermektedirler. Bu sebeple söz konusu şirketlerin ilgili kişilerden sözleşmenin ifası için kişisel verilerinin işlenmelerine rıza göstermelerini şart koşmaları, ekonomik varlıklarının devamı ve dolayısıyla sözleşmenin ifası için gereklilik arz etmektedir. Bunun sonucu olarak ilgili kişilerin rızalarını özgür bir irade açıklaması ile verdikleri kabul edilebilir. Ancak veri sorumlusu sayılan bu şirketler, sözleşme yapılırken ilgili kişiye "hizmetlerinin kişisel verilerinin işlenmesi karşılığında sunulduğunu" açık bir şekilde bildirmelidir (Tavanti, 2016a; Buchner ve Kühling, 2018; Frenzel, 2018; Remmert, 2018; Schulz, 2018; Stemmer, 2018).

Doktrinde savunulan diğer bir görüşe göre de kişisel veri işlenmesine dayalı tüm iş modellerinde sözleşmenin ifası için kişisel verilerin işlenmesinin gereklilik arz ettiğinin kabulü, aşağıda ele alınacak olan, GVKT m. 6/1-b'deki hukuka uygunluk sebebinin varlığının da kabul edilmesi anlamına gelecektir. Böylece söz konusu bu iş modellerine dayalı iş yapan şirketler, kişisel verileri rıza alınmaksızın da işleyebilecektir. Zira GVKT m. 6/1-b'ye göre sözleşmenin ifası için kişisel verilerin işlenmesinin gerekli olması durumunda kişisel verilerin işlenebilmesi için ilgili kişinin rızasına gerek

yoktur. Bu görüş, kişisel verilerin işlenmesinin gerekliliği kavramının dar yorumlanmasını ve ilgili kişilere kişisel verileri işlenmeden söz konusu hizmetleri kullanabilmeleri için çeşitli alternatiflerin sunulması gerektiğini savunmaktadır. Örneğin, kişisel veriye dayalı iş modellerini yürüten işletmeler, bu hizmetlerini ilgili kişilere sadece kişisel verilerin işlenmesi karşılığında değil, aynı zamanda kişisel verileri reklam amaçlı işleme şartı olmadan belirli bir ücret karşılığında da sunmalıdırlar. Böylece ilgili kişilere kişisel verilerinin işlenip işlenmemesi bakımından gerçek ve özgür bir seçim hakkı verilmiş olacaktır (Golland, 2018).

Alman Federal Rekabet Kurumu'nun (AFRK) yakın tarihli vermiş olduğu bir karara konu olan olayda (Bundeskartellamt untersagt Facebook, 2019) Facebook, üyelik sözleşmesinde sunduğu hizmetlerden faydalanılabilmesini "Facebook internet sitesi dışındaki internet sitelerinden ve diğer kaynaklardan" veri toplanılabilmesi ve buna rıza gösterilmesi şartına bağlamıştır. AFRK, Facebook'un sözleşmenin ifa edilebilmesini kişisel verilerin belirtilen şekilde işlenmesi şartına bağlı tutmasını ve Facebook'un piyasadaki hâkim durumunu gerekçe göstererek kullanıcıların verdikleri rızanın GVKT m. 6/1-a'ya göre özgür ve geçerli bir rıza sayılmayacağına hükmetmiştir. Zira AFRK'ya göre kişisel verilerin belirtilen şekilde işlenmesi, sözleşmenin ifası için de gereklilik arz etmemektedir. Facebook'un kendi internet sayfası ve mobil cihaz uygulamaları dışındaki kaynaklardan elde edilen verilerle, kullanıcılarının kişisel verilerini daha etkin bir şekilde işleyebilmesi ve ilgili alanlarına göre daha etkili hizmetlerin sunulabilmesi, sözleşmenin ifası için tek başına bir gereklilik arz etmemektedir. "Kişisel verilerin işlenmesinin sözleşmenin ifası için gerekli olma" unsurunun sadece şirketlerin seçmiş oldukları iş modellerinin, ürün özelliklerinin veya şirketlerin beklentilerinin dikkate alınarak belirlenmesi, bu tür şirketlere kişisel veri işleme konusunda sınırsız bir yetki verecektir. Sosyal ağ hizmeti sunan şirketlerin hizmetlerini sunabilmesi için kendi internet siteleri ve uygulamaları dolayısıyla elde ettikleri veriler yeterli olup; bu şirketlerin dış kaynaklardan elde edecekleri verileri işleme sözleşmenin ifası için bir gereklilik arz etmemektedir (Bundeskartellamt untersagt Facebook, 2019).

AFRK, 07.02.2019 tarihinde yayınladığı söz konusu bu kararın uygulaması ve arka planına ilişkin belgede (Hintergrundinformationen zum Facebook-Verfahren des Bundeskartellamtes) Facebook'un sunduğu hizmetleri "kendi internet sitesi ve uygulamaları dolayısıyla elde ettiği bilgileri işleyebilmesi şartına bağlı tutmasını" sözleşmenin ifası için bir gereklilik olduğunu ve rızanın özgür bir irade açıklamasına dayandığını belirtmiştir. Zira Facebook kişisel verilerin işlenmesine dayalı bir hizmet sunmakta ve kendini kişisel verileri işleyerek yaptığı reklamlarla finanse etmektedir. Ayrıca Facebook tarafından belirtilen bu şekliyle kişisel verilerin işlenmesi, kullanıcıların Facebook ile olan hukuki ilişkilerindeki makul beklentilerinin aşan bir durum değildir (Bundeskartellamt untersagt Facebook, 2019).

Kanaatimizce söz konusu bu iş modellerine sahip işletmeler için kişisel verilerin işlenmesinin gereklilik arz edip etmediği konusunda peşin bir hükme varmak yerinde olmayacaktır. Zira kişisel veri işlenmesine dayalı tüm iş modellerinde kişisel veri işlenmesinin mutlak bir şekilde gereklilik arz ettiğinin kabulü, söz konusu işletmelere ilgili kişilerin rızası olmaksızın sınırsız bir şekilde kişisel verilerini işleyebilme imkânı verecek; bunun tamamen reddi ise veriye dayalı bu iş modellerine sahip işletmelerin Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi m. 16'da hükme bağlanan ticari faaliyette bulunma özgürlüğünü ölçüsüz bir şekilde kısıtlayacaktır. Bu sebeple burada menfaatler dengesi sağlanarak bir çözümün bulunması yerinde olacaktır.

AFRK'nın haklı olarak belirttiği gibi sunulan hizmetin kişisel verilerin işlenmesi şartına bağlanması, özgür bir irade açıklamasının varlığını reddetmek için tek başına yeterli değildir. Burada asıl tespit edilmesi gereken husus, sunulan hizmet karşılığında işlenecek olan kişisel verilerin hangi kapsam ve şekilde işlenebileceğidir. Kişisel verilerin işlenmesine dayalı iş modelleri bakımından kişisel verilerin reklam amaçlı işlenmesinin gereklilik arz edip etmediğini tespit ederken söz konusu iş modellerinin

yapısı, ihtiyaç duyduğu veriler, veri işleme yöntemleri ve kullanıcılarının kişisel verilerinin hangi kapsamda ve ne şekilde işlenebileceğine ilişkin makul beklentileri dikkate alınmalıdır. Sosyal ağların “kendi internet siteleri veya mobil cihaz uygulamaları için bizzat elde ettikleri kişisel verilerin” işlenmesini, sunulan hizmetlerin ifası için şart koşmaları durumunda kural olarak özgür irade açıklamasının varlığı kabul edilebilecektir. Burada söz konusu sosyal ağların veri işleme koşulları, ayrıca incelenerek rıza açıklamasının hukuka uygun olup olmadığı tespit edilmelidir. Ancak söz konusu sosyal ağların sınırsız bir şekilde üçüncü kaynaklardan istedikleri verileri elde edebilmeyi sundukları hizmetlerin ifası için bir ön şart haline getirmeleri, AFRK’nın belirttiği gibi sözleşmenin ifası için bir gereklilik arz etmemektedir. Ayrıca sosyal ağların kişilerin internet ortamındaki tüm hareketlerini takip ederek kişisel verileri işleme, kullanıcıların kişisel verilerinin işlenmesine ilişkin makul beklentileri ile örtüşmeyecek ve mahremiyete ilişkin birçok problemi de beraberinde getirecektir.

KVK’da GVKT m. 7/4’deki şekliyle “açık rızanın sözleşmenin kurulması veya ifası şartına bağlanması” durumunda özgür iradenin var olup olmayacağına ilişkin bir düzenleme yoktur. Ancak Ticari İletişim ve Ticari Elektronik İletiler Hakkında Yönetmelik’in 7/IX. maddesi, bu konuya ilişkin bir düzenleme öngörmüştür. Buna göre: “Hizmet sağlayıcı, alıcıdan ticari elektronik ileti onayı vermesini, sunduğu mal ve hizmetin temini için ön şart olarak iletirilemez”. Bu sebeple hizmet sağlayıcı olarak kabul edilebilecek olan “elektronik ticaret faaliyetinde bulunan veri sorumlusu”, alıcılardan reklam amaçlı ticari elektronik ileti gönderebilmeye yönelik talep ettiği onayı, sözleşmeden doğan edimlerinin ifasının ön şartı haline getiremeyecektir (Açık Rıza, 2018).

Bu kapsamda KVKK’nın, yukarıda hukuka uygunluk sebepleri kısmında ele aldığımız, “Açık Rızanın Hizmet Şartına Bağlanmasına” ilişkin kararının özgür iradenin varlığının tespiti bakımından bir başka boyutu ile ele almak yerinde olacaktır (Açık Rıza, 2018). Karara konu olan olayda veri sorumlusu “açık rızayı üyeliğin ve hizmetin dolayısıyla sözleşmenin bir koşulu olarak dayat”mıştır. KVKK, “hizmetin açık rıza şartına bağlanmış olmasının açık rızayı sakatlayacağına” hükmetmiştir. Zira bu durum, KVK m. 4’te öngörülen “hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olma ve işleme amacı ile bağlı, sınırlı ve ölçülü olma ilkelerine” aykırılık teşkil etmektedir. Ancak karardan ilgili kişinin özgür iradesinin zedelenmesi sebebi ile açık rızanın sakatlandığına ilişkin bir ifade yer almamaktadır. Kararda sadece açık rızanın sözleşmenin bir koşulu olarak “dayatılması” durumunun KVK’ya aykırı olduğundan bahsedilmektedir. Doktrinde KVKK’nın bu kararında kullanılan “dayatma” ifadesinden, hizmetin açık rızaya bağlanmasının “ilgili kişinin özgür iradesini zedeleyeceği” ve bunun da KVK m. 3/a’daki açık rıza tanımı ile örtüşmeyeceği sonucuna ulaşılmıştır (Dülger, 2019). Ancak sözleşmenin ifası ile doğrudan ilgili olan veri işleme faaliyetinin sözleşmenin bir ön koşulu haline getirilmesi, ilgili kişinin özgür rızasını zedeleyen bir durum arz etmemektedir. Zira veri sorumlusu, ilgili kişinin rızasını almasa dahi KVK m. 5/c’ye göre kişisel verileri işleyebilecektir. GVKT m. 7/4’te öngörüldüğü gibi, “sözleşmenin ifası için gerekli olmayan kişisel verilerin işlenmesinin” sözleşmenin ifasının bir ön koşulu haline getirilmesi durumunda ilgili kişinin özgür iradesinden bahsedilemeyecektir.

Sözleşmenin İfası Veya Sözleşme Öncesi İşlemler İçin Gerekli Olma

GVKT m. 6/1-b’ye göre: “İlgili kişinin taraf olduğu bir sözleşmenin ifası veya bir sözleşme yapılmadan önce ilgili kişinin talebiyle sözleşme öncesi işlemler yapılması için, işleme faaliyetinin gerekli” olduğu durumlarda veri işleme faaliyeti, ilgili kişinin rızası aranmaksızın hukuka uygun sayılacaktır. KVK m. 5/2-c’ye göre: “Bir sözleşmenin kurulması veya ifasıyla doğrudan doğruya ilgili olması kaydıyla, sözleşmenin taraflarına ait kişisel verilerin işlenmesinin gerekli olması” halinde ilgili kişinin açık rızası aranmaksızın kişisel verilerinin işlenmesi mümkündür. Kişisel verilerin işlenmesinin sözleşmenin ifası için gerekli olup olmadığı tespit edilirken işleme amacı ve sözleşmenin hükümleri ve kapsamı birlikte ele alınmalıdır. Kişisel veriler işlenmeksizin sözleşme ifa edilemiyorsa kişisel verilerin işlenmesinin gerekli olduğu kabul edilecektir. Örneğin, yapılan bir satım sözleşmesi

dolayısıyla elde edilen ilgili kişinin adı, adresi, satın almak istediği ürün ve bu ürünün nitelikleri, ödeme şekline bağlı olarak hesap bilgileri gibi kişisel verilerinin işlenmesi sözleşmesinin ifası için gereklilik arz etmektedir (Albers ve Veit, 2018; Frenzel, 2018; Schulz, 2018; Voigt ve Bussche, 2018; Article 29 Data Protection Working Party, 2014).

GVKT m. 6/1-b’de ve KVK m. 5/2-c’de kullanılan “sözleşmenin ifası için gereklilik” kavramı doktrinde yukarıda açık rıza kapsamında kullanılan “sözleşmenin ifası için gereklilik” kavramından daha dar yorumlanmaktadır. Buna göre kişisel verilerin ilgili kişinin rızası aranmaksızın işlenebilmesi için kişisel verilerin işlenmesinin sözleşmenin kurulması veya ifası ile doğrudan doğruya ilgili olması gereklidir. Bu sebeple online faaliyette bulunan bir internet sitesini işleten bir işletmenin kullanıcılarına ait kişisel verileri rızalarını almaksızın işleyebilmesi, sözleşmenin ifası için doğrudan gerekli olan kişisel verileri işleme faaliyetleri ile sınırlıdır. Kişisel verilerin reklam amaçlı olarak işlenebilmesi ise sözleşmenin ifası için doğrudan doğruya bir gereklilik arz etmemektedir (Artikel-29-Datenschutzgruppe-WP-217, 2014; Wendehorst ve Westphalen, 2016; Albers ve Veit, 2018; Frenzel, 2018; Gierschmann, 2018; Schulz, 2018).

Ancak bazı durumlarda kişisel verilerin reklam amaçlı olarak işlenmesi de sözleşmenin ifası veya sözleşme öncesi hazırlık aşaması için gerekli olabilir. Örneğin, bir müşterinin iletişim bilgilerini vererek bir şirketin ürün kataloglarını veya broşürlerini talep etmesi durumunda müşteri, kişisel verilerinin işlenmesine yönelik rıza açıklamasında bulunmasa dahi kişisel verileri, sözleşme öncesi hazırlık aşaması için gerekli olduğu ölçüde reklam amaçlı kullanılabilir (Tavanti, 2016b; Gierschmann, 2018; Schulz, 2018).

Meşru Menfaatin Korunması

GVKT m. 6/1-f’ye göre: “... ilgili kişinin kişisel verilerin korunmasını gerektiren menfaatleri veya temel haklarının ve özgürlüklerinin ağır basmaması şartı ile veri sorumlusu veya üçüncü bir kişinin meşru menfaatlerini korumak için gerekli olması” halinde kişisel veriler rıza olmaksızın işlenebilecektir.

KVK m. 5/2-f’de de benzer bir hüküm öngörülmüştür. Buna göre: “İlgili kişinin temel hak ve özgürlüklerine zarar vermemek kaydıyla, veri sorumlusunun meşru menfaatleri için veri işlenmesinin zorunlu olması” durumunda kişisel verilerin açık rıza aranmaksızın işlenmesi mümkündür.

Bu düzenlemeler arasında belli başlı önemli farklılıklar söz konusudur. GVKT m. 6/1-f’de kişisel verilerin meşru amaçlar için işlenmesi hem veri sorumlusunun hem de üçüncü kişilerin menfaatlerini koruması bakımından mümkün iken; KVK m. 5/2-f’de sadece veri sorumlusunun menfaatleri için kişisel verilerin işlenmesi mümkündür. GVKT m. 6/1-f’de kişisel veri işlenmesinin veri sorumlusunun veya üçüncü kişilerin menfaatlerinin korunması için “gerekli” olması yeterli iken; KVK m. 5/2-f’de veri işlenmesinin veri sorumlusunun meşru menfaatleri için “zorunlu” olması gereklidir. Bu da göstermektedir ki KVK m. 5/2-f’de kişisel verilerin meşru amaçlar için işlenebilmesi daha ağır şartlara tabi tutulmuştur.

Haklı menfaatten maksat, veri sorumlusunun ve aynı zamanda GVKT’ye göre üçüncü kişilerin hukuki, ekonomik, manevi veya diğer menfaatleridir. Veri sorumlusunun menfaatinin meşru sayılabilmesi için bunun hukuka uygun olması, yeterli derecede açık bir şekilde ortaya konması, gerçek, güncel ve ölçülü olması gereklidir. Burada ayrıca kişisel verilerin ilgili kişinin makul sayabileceği şekilde işlenip işlenmediği de göz önünde bulundurulmalıdır. Belirsiz veya kurgusal (spekülatif) menfaatler, meşru menfaatin varlığı için yeterli değildir. GVKT Giriş Kısmı m. 47, ilgili kişi ile veri sorumlusu veya üçüncü kişi arasında belirli bir hukuki ilişkinin var olması durumunda, kişisel veriler, haklı bir menfaatin varlığına dayanılarak rıza olmaksızın işlenebileceğini belirtmektedir. Buna örnek olarakta

İlgili kişinin veri sorumlusu veya üçüncü kişinin müşterisi olması hali gösterilmiştir. GVKT Giriş Kısmı m. 47’de bu konuya ilişkin iki örnek verilmiştir. Burada verilen ilk örneğe göre ilgili kişinin rızası olmasa dahi dolandırıcılığı önlemek için kişisel verilerin işlenmesi meşru bir menfaat sayılacaktır. Diğer bir örnekte ise doğrudan reklamlar için kişisel verilerin işlenmesinin meşru bir menfaat olarak kabul edilebileceğidir. Ayrıca doğrudan reklamların yapılabilmesi için veri sorumlusunun müşterileri hakkında analizler yapıp onların kişisel ihtiyaçlarını belirlemesi sonucu daha iyi hizmet sunabilmesi de meşru menfaat sayılabilecektir. Ancak bu durum, veri sorumlusuna müşterileri hakkında sınırsız bilgi edinme ve müşterileri hakkında bir sonuca varma hakkı vermez. Burada belirtmek gerekir ki AB hukukunda GVKT m. 6/1-f’deki hukuka uygunluk halinin varlığına ilişkin şartlar hakkında henüz bir görüş birliği bulunmamakta; ancak GVKT m. 6/1-f’deki “gereklilik” kavramı, GVKT m. 6/1-b ve GVKT m. 7/4’teki “gereklilik” şartına nazaran daha geniş yorumlanmaktadır. Bu doğrultuda ilgili kişinin kişisel verilerini satış veya hizmet sözleşmesi dolayısıyla elde etmiş olan veri sorumlusunun bu verileri rıza şartı aranmaksızın kendi veya belli sınırlar dahilinde üçüncü kişilerin reklam faaliyetlerinde kullanabileceği kabul edilmektedir (Article 29 Data Protection, 2014; Tavanti, 2016b; Albers ve Veit 2018; Buchner ve Petri, 2018; Frenzel, 2018; Gierschman, 2018; Schulz, 2018; Voigt ve Bussche, 2018).

AB hukukunda doğrudan reklamlara ilişkin bir başka düzenleme 2002/58/EC sayılı yönergenin 13/2. maddesidir. Buna göre, belirli bir malın satışı ve hizmetin sunulması dolayısıyla müşterilerinin elektronik posta adreslerini elde eden kişiler, ayrı bir rıza şartı olmaksızın müşterilerine yönelik benzer ürün veya hizmetler için elektronik posta yolu ile doğrudan reklamlar yapabilirler. Ancak müşteriler, elektronik posta yolu yapılacak doğrudan reklamları reddetme hakkına ilişkin bilgilendirilmelidirler.

Yukarıda belirtildiği üzere, KVK m. 5/2-f’ye göre kişisel verilerin işlenmesi, veri sorumlusunun meşru menfaatleri için “gerekli” değil, “zorunlu” olmalıdır. Bu sebeple kanaatimizce KVK m. 5/2-f’ye göre kişisel verilerin işlenmesi için veri sahibinin meşru menfaatlerinin bulunması, kişisel verilerin reklam amaçlı işlenmesi bakımından geçerli bir hukuka uygunluk sebebi sayılamayacaktır.

SONUÇ

Bu çalışmada kişisel verilerin reklam amaçlı işlenebilmesinde doktrinde ve yargı kararlarında tartışmalı olan hukuka uygunluk sebeplerinden “rıza”, “sözleşmenin kurulması veya ifası için gereklilik” ve “veri sorumlusunun meşru menfaatlerinin korunması” hakkındaki şartlar Türk ve Avrupa Birliği hukuku karşılaştırılarak incelenmiştir.

KVK’ya göre kişisel verilerin işlenmesinde geçerli bir rızadan bahsedilebilmesi için açık rızanın varlığı gereklidir. GVKT ise açık rıza şartını, sadece özel nitelikli kişisel verilerin işlenmesi ve verilerin üçüncü ülkelere aktarılması bakımından öngörmüş; genel nitelikli kişisel verilerin işlenmesi bakımından sadece rızanın varlığını yeterli bulmuştur. Buna göre GVKT’ye göre genel nitelikli kişisel verilerin işlenebilmesi için örtülü rızanın varlığı da yeterli olabilecektir. Ancak örtülü rızanın geçerli bir rıza sayılabilmesi için herhangi bir tereddüte yer vermemesi ve ilgili kişinin aktif bir eylemi gereklidir. Geçerli bir rıza ayrıca belirli bir konuya ilişkin olmalı, bilgilendirilmeye dayanmalı ve özgür iradeyle açıklanmış olmalıdır. Burada özellikle tartışılara sebep olan konu, “sözleşmenin ifası için gerekli olmayan kişisel verilerin işlenmesinin” sözleşmenin ifası için bir ön şart olarak öngörülmesi durumunda özgür bir rızadan söz edilip edilemeyeceğidir. Bu konuda henüz bir görüş birliği ve yerleşmiş bir içtihat bulunmamaktadır. Ancak belirli bir ücret karşılığında bir malın teslimi, hizmetin yerine getirilmesi veya benzeri edimleri içeren sözleşmelerde veri sorumlusunun sözleşmenin

ifası için “kişisel verilerin reklam amaçlı olarak işlenmesini” şart koşması durumunda ilgili kişinin özgür iradesinin zedeleneceği doktrinde genel olarak kabul edilmektedir. Kişisel verilerin işlenmesine dayalı iş modelini yürüten bir işletmenin sözleşmenin kurulması veya ifasını kişisel verilerin reklam amaçlı işlenmesi şartına bağlı tutması durumunda özgür iradeyi sakatlayan bir durumun söz konusu olmayacağı doktrinin bir kısmı ve AFRK tarafından savunulmaktadır. Ancak bu sonuç sadece kişisel verilerin veri sorumlusunun kendi internet sitesi veya uygulamaları vasıtasıyla elde edilmesi halinde söz konusu olacaktır.

Ayrıca, sözleşmenin kurulması veya ifasıyla kişisel verilerin işlenmesinin doğrudan doğruya ilgili olması durumunda kişisel veriler, ilgi kişinin rızası olmaksızın da işlenebilir (GVKT m. 6/1-b; KVK m. 5/2-c). Ancak bu hukuka uygunluk sebebi, çok istisnai durumlarda kişisel verilerin reklam amaçlı işlenmesini mümkün kılmaktadır.

Kişisel veriler, aynı zamanda rızaya ihtiyaç duyulmaksızın veri sorumlusunun ve aynı zamanda GVKT’ye göre üçüncü kişilerin meşru menfaatlerinin korunması için de işlenebilirler. KVK m. 5/2-f, GVKT m. 6/1-f’den farklı olarak kişisel verilerin işlenmesinin veri sorumlusunun meşru menfaatlerinin korunması bakımından “zorunlu” olmasını; GVKT ise “gerekli” olmasını şart koşmuştur. KVK m. 5/2-f, GVKT m. 6/1-f’den daha sıkı şartlar öngördüğü için Türk hukukunda söz konusu bu hukuka uygunluk sebebine dayanılarak kişisel verilerin reklam amaçlı işlenemeyeceği kabul edilebilir. Ancak GVKT m. 6/1-f’in getirmiş olduğu esnek düzenleme, kişisel verilerin rızaya gerek olmaksızın reklam amaçlı işlenmesi konusunda veri sorumlusuna ve üçüncü kişilere geniş yetkiler vermektedir.

KAYNAKLAR

- Article 29 Data Protection Working Party (2013). Opinion 03/2013 on purpose limitation. https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2013/wp203_en.pdf sitesinden 22.06.2019 tarihinde alınmıştır.
- Article 29 Data Protection Working Party (2014). Opinion 06/2014 on the notion of legitimate interests of the data controller under Article 7 of Directive 95/46/EC. https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp217_en.pdf sitesinden 22.06.2019 tarihinde alınmıştır.
- Article 29 Data Protection Working Party (2017). Guidelines on consent under Regulation 2016/679. https://ec.europa.eu/newsroom/article29/document.cfm?action=display&doc_id=51030 sitesinden 22.06.2019 tarihinde alınmıştır.
- Açık Rızanın Hizmet Şartına Bağlanması (2018). <https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/5412/Acik-Rizinin-Hizmet-Sartina-Baglanmasi> sitesinden 22.06.2019 tarihinde alınmıştır.
- Albers, M. & Veit, R. (2018). Art. 6 Rechtmäßigkeit der Verarbeitung. S. Brink ve H. A. Wolff (Ed.). *BeckOK – Datenschutzrecht* (Art. 6 DS-GVO pn. 1-79). München: C.H. Beck V. <https://beck-online.beck.de/Home> sitesinden 22.06.2019 tarihinde alınmıştır.
- Atasoy, K. (2016). Kişilik hakkı kapsamında sosyal medyada kişisel verilerin korunması ve veri sahibinin rızası. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22 (3), 269-301.
- Ayözger, A. Ç. (2016). *Kişisel Verilerin Korunması: Elektronik Haberleşme Sektörüne İlişkin Özel Düzenlemeler Dahil*. İstanbul: Beta Basım Yay.
- Başalp, N. (2004). *Kişisel Verilerin Korunması ve Saklanması*. Ankara: Yetkin Yay.
- Bodenschatz, N. (2010). *Der europäische Datenschutzstandard*. Frankfurt a.M.: Peter Lang V.
- Braun, C. A. (2018). Kişisel verilerin işlenmesinde rıza. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15, 13-33.
- Brink, S. & Wolff, H. A. (2018). Einleitung. S. Brink ve H. A. Wolff (Ed.). *BeckOK – Datenschutzrecht* (Einleitung pn. 1-4). München: C.H. Beck V. <https://beck-online.beck.de/Home> sitesinden 22.06.2019 tarihinde alınmıştır.

- Buchner, B. & Kühling, J. (2018). Art. 7 Bedingungen für die Einwilligung. J. Kühling ve B. Buchner (Ed.). *Datenschutz-Grundverordnung, Bundesdatenschutzgesetz: DSGVO/BDSG* (s. 284-307). München: C.H. Beck V.
- Buchner, B. & Petri, T. (2018). Art. 6 Rechtmäßigkeit der Verarbeitung. J. Kühling ve B. Buchner (Ed.). *Datenschutz-Grundverordnung, Bundesdatenschutzgesetz: DSGVO/BDSG* (s. 233-283). München: C.H. Beck V.
- Bundeskartellamt untersagt Facebook die Zusammenführung von Nutzerdaten aus verschiedenen. (2019, Şubat 7). Bundeskartellamt:
https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Publikation/DE/Pressemitteilungen/2019/07_02_2019_Facebook_FAQs.pdf?__blob=publicationFile&v=8 sitesinden 22.06.2019 tarihinde alınmıştır.
- Conrad, I. (2016). Recht des Datenschutzes. A. Auer-Reinsdorff ve I. Conrad (Ed.). *Handbuch IT- und Datenschutzrecht* (s. 1527-1753). München: C.H. Beck V.
- Çağa, T. (1991). Özek Hüküm Genel Hükümü Daima Bertaraf Eder mi?. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 3, 366-375.
- Çekin, M. S. (2018). *Avrupa Birliği Hukukuyla Mukayeseli Olarak 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu*. İstanbul: On İki Levha Yay.
- Çokmutlu, M. (2014). *Türk Ceza Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezinden alındı. (AAT 393336).
- Develioğlu, H. M. (2018). *Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü*. İstanbul: On İki Levha Yay.
- Dülger, M. V. (2018). Kişisel Verileri Koruma Kurulunun “Mesaj ve Aramalara İlişkin” 16/10/2018 Tarihli ve 2018/119 Sayılı Kararına İlişkin Değerlendirme.
https://www.academia.edu/37691477/Ki%C5%9Fisel_Verileri_Koruma_Kurulunun_Mesaj_ve_Aramalar_a_%C4%B0li%C5%9Fkin_16_10_2018_Tarihli_ve_2018_119_Say%C4%B1%C4%B1_Karar%C4%B1na_%C4%B0li%C5%9Fkin_De%C4%9Ferlendirme adresinden alınmıştır.
- Dülger, M. V. (2019). *Kişisel Verilerin Korunması Hukuku*. İstanbul: Hukuk Akademisi.
- Engeler, M. (2018). Das überschätzte Kopplungsverbot: Die Bedeutung des Art. 7 Abs. 4 DS-GVO in Vertragsverhältnissen. *Zeitschrift für Datenschutz*, 2, 55-62.
- Eren, F. (2014). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yay.
- Ernst, S. (2018). Art. 4 Begriffsbestimmungen. B. B. Paal ve D. A. Pauly (Ed.). *Datenschutz-Grundverordnung – Bundesdatenschutzgesetz* (s. 26-65). München: C.H. Beck V.
- Frenzel, M. (2018). Art. 6 Rechtmäßigkeit der Verarbeitung. B. B. Paal ve D. A. Pauly (Ed.). *Datenschutz-Grundverordnung – Bundesdatenschutzgesetz* (s. 86-110). München: C.H. Beck V.
- Fuchs, C. (2013). Social Media and Capitalism. T. Olsson (Ed.). *In Producing the Internet-Critical Perspectives of Social Media* (s. 25-44). Göteborg: Nordicom.
- Golland, A. (2018). Das Kopplungsverbot in der DatenschutzGrundverordnung-Anwendungsbereich, ökonomische Auswirkungen auf Web 2.0-Dienste und Lösungsvorschlag. *MultiMedia und Recht*. 3, 130-136.
- Hanloser, S. (2018). Artikel 3 Räumlicher Anwendungsbereich. S. Brink ve H. A. Wolff (Ed.). BeckOK – Datenschutzrecht (Art. 3 DS-GVO pn. 1-46) içinde. München: C.H. Beck V. <https://beck-online.beck.de/Home> sitesinden 22.06.2019 tarihinde alınmıştır.
- Holländer, C. (2018). Art. 95 Verhältnis zur Richtlinie 2002/58/EG. S. Brink ve H. A. Wolff (Ed.). BeckOK – Datenschutzrecht (Art. 95 DS-GVO pn. 1-6). München: C.H. Beck V. <https://beck-online.beck.de/Home> sitesinden 22.06.2019 tarihinde alınmıştır.
- Karlıdağ, S. (2013). Ekonomi Politik Açısından Kişisel Verilerin Korunması. *Amme İdaresi Dergisi*. 46 (1), 127-152.
- Kılıçoğlu, A. M. (2014). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Turhan Kitapevi.
- Kişisel Verileri Koruma Kurumu.(2018, Mart). *Kişisel Verilerin Korunmasına İlişkin Uygulama Rehberi*. Ankara: KVKK Yayınları
- Küzeci, E. (2018). *Kişisel Verilerin Korunması*. Ankara: Turhan Kitapevi.
- Gierschmann, S. (2018). Gestaltungsmöglichkeiten bei Verwendung von personenbezogenen Daten in der Werbung. *MultiMedia und Recht*. 1, 7-12.
- Keser Berber, L. (2014). *Çevrimiçi Davranışsal Reklamcılık (Online Behavioral Advertising) Uygulamaları Özelinde Kişisel Verilerin Korunması*. İstanbul: On İki Levha Yay.
- Korkmaz, İ. (2017). *Kişisel Verilerin Ceza Hukuku Kapsamında Korunması*. Ankara: Seçkin Yay.
- Oğuzman, M. K. ve Barlas, N. (2013). *Medeni Hukuk*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Özdemir, H. (2009). *Elektronik Haberleşme Alanında Kişisel Verilerin Özel Hukuk Hükümlerine Göre Korunması*. Ankara: Seçkin Yay.

- Paal, B. B. ve Pauly, D. A. (2018). Einleitung DS-GVO. B. B. Paal, ve D. A. Pauly (Ed.). *Datenschutz-Grundverordnung – Bundesdatenschutzgesetz* (s. 1-10). München: C.H. Beck V.
- Pauly, D. A. (2018). Art. 95 Verhältnis zur Richtlinie 2002/58/EG. B. B. Paal, ve D. A. Pauly (Ed.). *Datenschutz-Grundverordnung – Bundesdatenschutzgesetz* (s. 806-808). München: C.H. Beck V.
- Pohle, J. (2017). *Datenschutz und Technikgestaltung Geschichte und Theorie des Datenschutzes aus informatischer Sicht und Folgerungen für die Technikgestaltung* (Doktora Tezi). <https://edoc.hu-berlin.de/handle/18452/19886> sitesinden 22.06.2019 tarihinde alınmıştır.
- Remmertz, F. R. (2018). Aktuelle Entwicklungen im Social Media-Recht: Überblick der relevanten Themen aus Unternehmenssicht. *MultiMedia und Recht*. 8, 507-512.
- Schantz, P. (2018). Art. 5 Grundsätze für die Verarbeitung personenbezogener Daten. S. Brink ve H. A. Wolff (Ed.). *BeckOK – Datenschutzrecht* (Art. 5 DS-GVO pn. 1-38). München: C.H. Beck V. <https://beck-online.beck.de/Home> sitesinden 22.06.2019 tarihinde alınmıştır.
- Schild, H. H. (2018). Art. 4 Begriffsbestimmungen. S. Brink ve H. A. Wolff (Ed.). *BeckOK – Datenschutzrecht* (Art. 4 DS-GVO pn. 1-205). München: C.H. Beck V. <https://beck-online.beck.de/Home> sitesinden 22.06.2019 tarihinde alınmıştır.
- Schmitz, P. (2017). E-Privacy-VO – unzureichende Regeln für klassische Dienste. *Zeitschrift für Rechtspolitik*. 6, 172-176.
- Schulz, S. (2018). Art. 6 Rechtmäßigkeit der Verarbeitung-Art. 7 Bedingungen für die Einwilligung. P. Gola (Ed.). *Datenschutz-Grundverordnung* (s. 224-227). München: C.H. Beck V.
- Şimşek, O. (2008). *Anayasa Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması*. İstanbul: Beta Basım Yay.
- Taştan, F. G. (2017). *Türk Sözleşme Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması*. İstanbul: On İki Levha Yay.
- Tavanti, P. (2016). Datenverarbeitung zu Werbezwecken nach der Datenschutz-Grundverordnung (Teil 1). *Zeitschrift für Datenschutz-, Informations- und Kommunikationsrecht*. 5, 231-240.
- Tavanti, P. (2016). Datenverarbeitung zu Werbezwecken nach der Datenschutz-Grundverordnung (Teil 2). *Zeitschrift für Datenschutz-, Informations- und Kommunikationsrecht*. 6, 295-306.
- Türk Dil Kurumu. (2019). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts sitesinden 22.06.2019 tarihinde alınmıştır.
- Veil, W. (2018). Einwilligung oder berechtigtes Interesse? - Datenverarbeitung zwischen Skylla und Charybdis. *Neue Juristische Wochenschrift*. 46, 3337-3344.
- Voigt, P. ve Bussche, A. (2018). *EU-Datenschutz-Grundverordnung*. Berlin: Springer V.
- Wendehorst, C. ve Westphalen E. G. (2016). Das Verhältnis zwischen DatenschutzGrundverordnung und AGB-Recht. *Neue Juristische Wochenschrift*. 52, 3745-3750.
- Yücedağ, N. (2017). Medeni Hukuk Açısından Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun Uygulama Alanı ve Genel Hukuka Uygunluk Sebepleri. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. 75 (2), 765-789.
- Zevkliler A. (1986). *Medeni Hukuk, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay*.